

Viimaailma vaade

5

2008

Värske
vaade
maailma

Läänemere strateegia
ootab elluviimist

Tükeldatud Ungari

Küberkaitse – Eesti
võimalus ja vastutus

Põhja-Kaukaasia
püssirohutünn

Demokraadid
aitavad vabariiklased
Valgesse Majja

Maailma Vaade tähistab väikest juubelit. Nimelt näeb ilmavalgust järjekorras juba viies number. Seda pole just palju, aga kindlasti pole ajakirjal nüüd enam ka juhusliku üllitise maiku man. Kindlasti joonistub nende viie numbril sirvimisel välja see, mis tegijate poolt kohe algul eesmärgiks seati: kajastada maailma asjadest kirjutamisel eelkõige konservatiivsete erakondade ja poliitikute tegemisi ja edusamme ning loomulikult pöörata pisut süvenenumat tähelepanu Euroopa Parlamendi ERP-ED fraktsiooni tegevustele.

Viimane on üha olulisem, sest nagu näitavad vastavad uuringud Eestis, ei tea meie inimesed suuremat sellest, mis europarlamentis toimub. Peale väga ametliku ja bürookraatliku teabe ei ole neile seda infot inimlähedases eesti keeles kusagilt ka võtta. Maailma Vaade on püüdnud seda lünka täita. Ja kindlasti jätkame sellega ka tulevikus.

Samuti püüame põhjalikumalt tutvuda riikidega, kes meiega koos Euroopa Liitu kuuluvad. Prioriteetsed on siinkohal just nn uue Euroopa riigid ehk siis need, kes veel vähem kui kakskümmend aastat tagasi nagu meiegi endast “arenenud sotsialistlikku ühiskonda” kujutasid. On üsna oluline teada, mis toimub nendes riikides praegu, missugused on sealsed sisepoliitilised arengud, probleemid ja väljakutsed.

Viie numbriga on välja joonistunud muudki iseloomulikke. Eelkõige see, et püüame igas väljaandes külastada teisigi mandreid peale Euroopa. Kuigi igas seni ilmunud numbris on mingi kindel kitsam rõhuasetus, on tegijate meelest oluline ka see, et teaksime asjust, mis toimuvad Põhja- ja Lõuna-Ameerikas, Aafrikas ja Aasia hiiglaslikel avarustel. Oleme

avaldanud poliitilisi reisikirju, nagu näiteks käesolevas numbris ilmuv lugu Madagaskarist. Lõppude lõpuks on maailm meie ümber tõepoolest kiiresti globaliseeruv ja nurgataguseid – nagu Madagaskar – jääb järjest vähemaks.

Loomulikult on ihule lähim siiski oma sark. Sellest tulenevalt on ka käesolevas numbris kõige rohkem käsitlemist leidnud meie lähiümbrus. Seekord tuleb juttu Läänemerest.

Meri, mis Euroopa Liidu 2004. aasta suurlaienemise järel muutus liidu sisemereks, on asjadest ilustamata rääkides surev meri. Igal ajahetkel seilab selle lainetel keskmiselt kaks tuhat laeva, mis jätavad madala ja üliaeglase veevahetusega mere voogudesse tähelepanuväärse koguse saastet. Kui siia lisada muu tööstuslik, põllumajanduslik ja olmeline saaste, mille mõju aastate vältel kumuleerub, saame väga suurt muret tekitava pildi.

Oma mere pärast südant valutavate rannikuriikide esindajad ongi viimastel aastatel küsimuse Euroopa Liidu institutsioonides kõrgendatud tähelepanu alla võtnud. Ja seda sugugi mitte üksnes keskkonna seisukohast. Pakub ju Läänemeri murede kõrval ka tohutuid kasutamata võimalusi. Majanduskoostöö intensiivistamine, rannikuriike siduva infrastruktuuri rajamine ja julgeolekuriskide viimine minimaalsele võimalikule tasemele on ülesanded, mille lahendamine on vaieldamatult suuremate väljavaadetega, kui selle taga on euroliidu ühised vahendid ja poliitiline konsensus.

Siinkohal väärib märkimist seegi, et Läänemere strateegia, mida Euroopa Liidu institutsioonides aegamööda kujundatakse, töötab merd ümbritsevate riikide suhteliselt kõrget ja ühtlast arengutaset arvestades kujuneda tõeliseks edulooks. Sellisena poleks see aga sugugi üksnes Saksamaa, Poola, Rootsi või Soome edulugu, vaid ka Eesti edulugu. Muide, seda edulugu vajavad eriti hädasti meie lapsed ja lapselapsed, keda vastasel juhul ootaks tõepoolest juba mõnekümne aasta pärast troostitu suvitamine praktiliselt juba surnud mere kaldal.

Rahvusvaheliste suhete teoreetikud on viimastel aastakümnetel üha häälekamalt tõdenud, et ökoloogiaküsimused muutuvad järjest enam välispoliitika küsimusteks. Tõepoolest, tuuled, hoovused ja reostused ei tunne riigipiire.

Küll on aga tuuled, hoovused ja reostused kõige otsesemalt seotud demokraatlikes riikides ja rahvusvahelises õiguses tunnustatavate väärtustega. Seega, mida rohkem on riike, kes neid väärtusi jagavad, seda edukam on ka võitlus meie planeedi bioloogilise ellujäämise eest.

Demokraatia taandareng paljudes riikides, korruptsiooni nähtav tungimine rahvusvahelistesse suhetesse, agressiivsete ideoloogiate kerkimine tsivilisatsioonidevaheliste vastuolude fookusesse ning väärtuspoliitika ohverdamine reaalspoliitika altarile peegelduvad teatud viiteajaga mitte üksnes maailma majanduslikus ja julgeolekupildis, vaid ka ökoloogias. Seepärast võime tõdeda, et meie ellujäämine sõltub eelkõige südame-tunnistusest. Eesti ülesandeks on omada nii palju südame-tunnistust, et võiksime koputada ka oma partnerite südame-tunnistusele. Ausalt öeldes on see tohtu väljakutse.

Mart Kall

Miks ohverdada veel üks põlvkond?

Vastab Euroopa Parlamendi liige Christopher Beazley

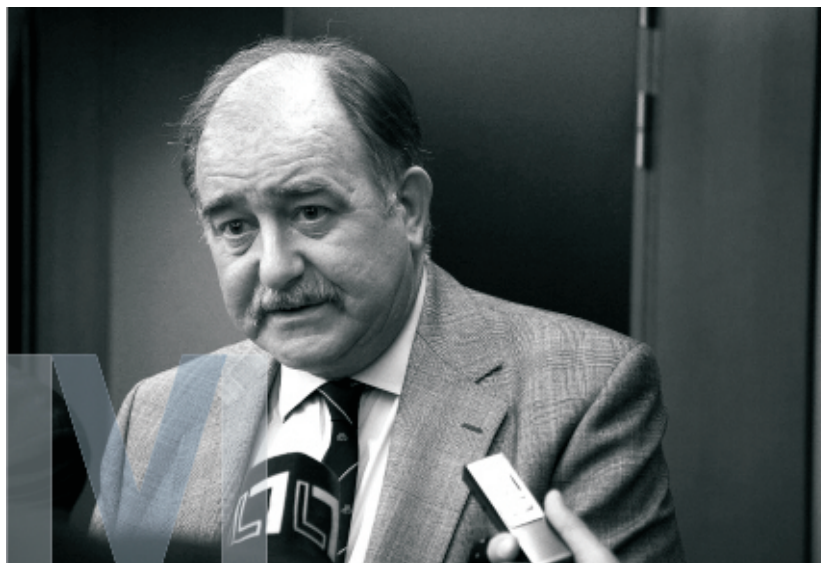
Berit Teeäär

Esindate Euroopa Parlamendis Ühendkuningriiki, samas olete euro-parlamendi Balti-Euroopa tugirühma esimees. Kui me 2001. aastal esimest korda kohtusime, torkas mulle Teie töölaual kohe silma enne Teist maailmasõda avaldatud raamat Balti riikide kohta. Millal ja kuidas tekkis Teil huvi Balti riikide ja terve Läänemere regiooni vastu?

Huvi sai alguse siis, kui olin alles väga noor, ja süvenes vähehaaval. Tõtt öeldes ei olnudki see üksnes huvi Eesti või kolme Balti riigi vastu – tõukejõuks oli kasvav arusaam külma sõja aegse Euroopa lõhestatusest. Kuigi ka Poolale, Tšehhoslovakkiale ja Ida-Saksamaale oli peale sunnitud kommunistlik valitsus, oli Balti riikide olukord neist erinev. Eestit sunniti Nõukogude Liitu astuma õigusvastaselt. Ma arvan, et mul tekkis eriline huvi nimelt seetõttu, et ühelegi ajaloo huvilisele ei paku huvi niivõrd see, millest räägitakse, vaid see, mis jäetakse rääkimata, millest meelega vaikitakse.

Mu kõige varasem mälestus võib kõlada pisut lapsikult. Ma kogusin lapsena marke ja nende hulgas oli üks Eesti mark. Küsisin emalt, kus Eesti asub. Ta ütles, et see on Balti riik. Vastasin, et ma pole sellest kunagi kuulnud, kuigi margi järgi peaks see olema iseseisev riik. Ta vastas, et see riik ei ole enam iseseisev. Siis ma tahtsin teada saada, miks. 1956–1968 elasid mu vanemad Saksamaal, vaid mõne tunni kaugusel Prahast. Tundsime läänepool mõningast frustratsiooni iga kord, kui kuskil püüti iseseisvust taas jalule seada ja meil polnud võimalust palju muud teha kui kaasa elada.

Kuid siin pole küsimus mitte kires Nõukogude perioodi vastu, vaid soovis seada korda see, mis kunagi on valesti läinud. Tasapisi saabki kõik korda, kuid

EP fototeenistus

võib-olla liiga aeglaselt. Milleks ohverdada veel ühte põlvkonda, kui vaja oleks vaid veidi investeringuid! Ametnikud vaidlevad nüüd selle üle, kust Läänemere strateegia jaoks raha tuleb. Nad peavad seda heaks ideeks, kuid kardavad kaotada raha Põhjadimensiooni arvelt. Aga nagu teie president Ilves on öelnud, pole Põhjadimensioon mitte Euroopa Liidu põhjadimensioon, vaid Venemaa loodedimensioon. Raha ei tuleks Eestisse, vaid läheks Peterburi!

Läänemere piirkond on viimasel kümnendil olnud Euroopa kõige kiiremini arenev piirkond. Samas asub siin nii Euroopa Liidu vanu, kõrgelt arenenud ja sotsiaalsele turumajandusele orienteeritud liikmesriike kui ka väga liberaalset majandusmudelit kasutavaid uustulnukaid. Kas sellised kontseptuaalsed erinevused ei või ühel hetkel osutada destruktiiivseteks ja põhjustada lahkkelisid?

Teoreetiliselt muidugi võivad, nii nagu seda kirjeldasite, sest kontseptsioonid on täiesti erinevad. Aga kui lähemalt vaadata, siis see, mida valitsused räägivad, ja see, kuidas nad otsuseid ellu

viivad, ei lange alati sugugi kokku. Teisisõnu, näiteks Saksamaa on selgelt väga detsentraliseeritud riik, kus kolm Läänemere-äärset liidumaad on väga erinevad. Näiteks Mecklenburg-Vorpommern on tööhõive, töötute arvu poolest endiselt väga mahajäänud ning teda on raske võrrelda kõrvalasuva Hamburgiga.

Euroopa Liidu uued liikmesriigid, kes on pärit Euroopa piirkondadest, mis kõigepealt kannatasid Hitleri ja seejärel Stalini hirmuvalitsuse all, on minu arvates kõik sama protsessi osalised. Nende olukord oli halvem kui näiteks Inglismaal, Prantsusmaal ja Lääne-Saksamaal, sest sõja lõppedes, kui teie riik oli okupeeritud ja inimesi küüditati, sai Suurbritannia Ameerikast väga suuri abisummasid. Marshalli plaani maht oli tohutu, kuna kardeti, et Itaalias haaravad võimu kommunistid. Pärast sõda moodustasid Prantsusmaa suurima partei kommunistid. Ameeriklased tegid täiesti õigustatult kõik, et nende võimulesaamist vältida. Teisest küljest ei saanud nad Poola, Ungari või Eesti heaks Jalta kokkuleppe tõttu teha peaaegu midagi.

Scanpix

Teie küsimuse ja majandusmodelite juurde tagasi pöördudes arvan ma, et Saksa sotsiaalne mudel on (1960.–1970. aastatega võrreldes) tublisti muutunud. Prantsusmaa mudelit muudab Sarkozy – üldiselt võetakse omaks palju liberaalsemad vaated. Ma ei ütle sellega, et sotsiaalne mudel on läbi kukkunud, ma pean ühiskonna sotsiaalset vastutust äärmiselt oluliseks. Paljud inimesed sünnivad ebasoodsatesse tingimustesse, teised mitte. Ma leian, et sotsiaalne vastutus ei peaks olema üksnes valitsuse ülesanne, sest valitsused palkavad lihtsalt suure hulga riigiteenistujaid, kes võivad küll siiralt pingutada, aga see on ikkagi raharaiskamine, sest kõik need haiglad jms ei ole tegelikult lahendus. Nii et vastus Teie küsimusele on: ei, minu arvates seda ei juhtu.

Läänemere-äärsete riikide hulka kuulub ka Euroopa Liidust väljapoole jääv Venemaa, kus viimaste aastate arengud on olnud rahutuks tegevad. Samas on Euroopa Liidul Venemaaga umbes 2000 kilomeetri ühist piiri. Missuguseks hindate praegu ELi-Venemaa suhete seisu ja arenguperspektiive?

Suhted on üsna selgelt muutumas. Kui meie kaks oleksime venelased, meeldiks Vladimir Putin meile ilmselt vägagi, kuna me leiaksime, et ta on taastanud meie riigi eneseuhkuse. Kusjuures sisuliselt on see

impeerium, mitte riik. Me ütleksime, et Jeltsin katsetas demokraatia ja liberalismiga ning see lõppes majandusliku katastroofiga. Impeeriumi tugevuse, mõjuvõimu kaotus on valus operatsioon, eriti juhul, kui see pole toimunud sõja tagajärjel. Meil oleks raske mõista, miks nii juhtus.

Et me aga ei ole venelased, võin öelda, et Lääne arusaamine Putinist on pisut teistsugune. Ma arvan, et probleem ei ole niivõrd Putinis ega Medvedevis, vaid selles, et Euroopa ei ole ühtne. Kultuurilistel ja majanduslikel põhjustel soovib Saksamaa eesotsas sotsiaaldemokraatidega iga hinna eest häid suhteid Venemaaga. Gerhard Schröderi tegevus Gazpromi heaks on muidugi üsna tavatu. Putin on Läänest või Euroopast valesti aru saanud, kui ta arvab, et tema hirmutamistaktika töötab. Ma ei oska öelda prantslaste või sakslaste kohta, aga inglasi muudab hirmutamine ainult väga vihaseks. Kui Putin laseb mõrvata Londonis Briti alamaid ja me teame, et ta seda teeb, aga tema eitab seda, on see ärritav. Kui ta laseb kinni panna meie kultuurikeskused Jekaterinburgis ja Peterburis kõige jahmatavamal moel, kasutades samasugust KGB hirmutamistaktikat, nagu ta kasutab vene töötajate puhul, ei saa seda inimest tõsiselt võtta. Kui ta on kirjutanud alla kultuurisidemete loomise ja vastastikuse lugupidamise kokkuleppele, ei ole asi

ainult allkirjas mingil paberil. Ta murrab oma lubadust ja see tähendab, et temaga ei saa asju ajada. Ühendkuningriigi valitsus on kindlalt öelnud, et Venemaa ei saa WTO liikmeks enne, kui ta näitab, et peab lepingutest kinni. Probleem on minu arvates Putinis ehk tema kaldumises majanduslikult liberalismilt natsionalismi, mis võib Venemaal lühemas perspektiivis toimida, aga pikemas perspektiivis on see riigile hukutav. Varem või hiljem saavutab Lääs üksmeele ja venelased näevad, et me ei vaja tegelikult nende gaasi ega naftat. Me võime tuua seda Lähis-Idast ja meid ei ole vaja pidevalt tuumarünnakuga hirmutada, sest me ei karda seda. Tahaksin palju tihedamaid suhteid vene inimestega, Vene ülikoolide, kunstnike ja kultuuriga, sest Venemaa väärib paremat sellest valitsusest, mis tal on olnud pärast Jeltsinit.

Te siiski loodate, et EL võib jõuda ühisele seisukohale? Kosovo iseseisvumise tunnustamise küsimus näitas veenvalt, kui raske on Euroopa Liidus jõuda ühise välispoliitikani. Läänemere piirkonna jaoks on ELi koordineeritud poliitika Venemaa suhtes aga kriitilise tähtsusega. Kas Te näete mingeidki märke lähenemisest ühise välispoliitika kujunemisele?

Ma pole kindel. Ma näen teatavat liikumist, aga see toimub teises suunas.

Scanspix

Ungari kirjutab äsja alla leppele South Streami gaasijuhtme lubamiseks läbi oma riigi territooriumi, kahjustades seega Euroopa projekti. Berlusconi, kes on endiselt poliitikas tegev, sai kord kõne president Putinilt, kes peab teda oma heaks sõbraks. Peaministrina avaldas Berlusconi arvamust, et Venemaa peaks ELiga ühinema. Venemaa Euroopa lõhestamise taktika on olnud edukas. Mäng ei ole aga kindlasti lõppenud. Mis võiks olla Venemaa soov pikas perspektiivis? Võiks arvata, et ta soovib stabiilsust, lugupidamist ja majandusedu. Ma ei usu, et oma kaubanduspartnereid ägedalt rünnates võiks ta saavutada ainsagi neist eesmärkidest. Mis on siin oluline? Oluline on mõista, et see on ohtlik, rumal ja kahjulik nii meile kui ka Venemaale. Mida ühtsemad me oleme, seda parem.

Te nimetasite kaubanduspartnereid. Eestis on korduvalt kõneldud sellest, et turvalisuse suurendamiseks Läänemere piirkonnas tuleks Venemaale avaldada püsivat rahvusvahelist survet Kaliningradi oblasti demilitariseerimiseks ja selle enklavi muutmiseks ELi ja Venemaa vahelise vabakaubanduse pilootprojektiks. Mida Te sellest mõttest arvate?

Oleme seda mitu korda proovinud. Lord Henry Plumb, Briti konservatiivide esindaja ja endine Euroopa Parlamendi president, püüdis 20 aastat tagasi, 1980. aastate keskel käivitada seal põllumajandusprojekti. Projektil oli mõningast edu, aga probleem oli selles, et kokkulepe

oblastiga on üks asi, Moskva arvamus asjast aga teine. Minu arvates on Kaliningrad ehk endine Königsberg Moskva jaoks peaaesjalikult sümbol. Investeeringuid ei tehta, keskkonnanaisund on katastroofiline, sealne AIDSi levik Euroopa kõrgemate seas, aga Putinile ei lähe see korda. Tema jaoks on oluline see, et Kaliningrad oli Suures Isamaasõjas lüüa saanud Saksa anastajate keskus. See on kõik, mis teda huvitab. Tal ei ole huvi Kaliningradis elavate venelaste vastu. Kui teine pool sind ei kuula, on väga raske vestlust arendada.

Venemaa võiks ju teha kena žesti, võtta selle maatuiki ja näidata Euroopale, et Venemaa soovib koostööd.

See oleks liiga arukas!

Läänemere ökoloogiline olukord on senistele pingutustele vaatamata järjest halvenenud. Praeguste protsesside jätkumisel elavad meie järeltulijad sajandi lõpul juba surnud mere ääres. Arvestades, et Läänemeri on sisuliselt Euroopa Liidu sisemeri, kas ei peaks selle perspektiivi vältimine muutuma juba lähiajal üheks ELi prioriteediks? Ja kas ei võiks sellest saada oluline samm ELi ühiste poliitikate kujundamise suunas?

Loodetavasti on ELis sellest juba aru saadud. Hulk uurimiskeskusi on teinud mitmesuguseid ettepanekuid. Euroopa Komisjon on juba vastu võtnud merenduspoliitika dokumendi, millest suur osa on just Läänemere jaoks väga oluline. Komisjon on Läänemere erilisest

olukorrast teadlik. Euroopa Liidu seisukohast ei oleks see minu arvates seotud väga suurte kulutustega, kõige olulisem on poliitiline signaal. Komisjoni president Barroso kuulutas välja uue kliimapolitiitika, mis on väga oluline. Minu arvates peaks Euroopa Komisjon kindlasti rahastama pilootprojekte, mille eesmärk on päästa elustik hävimisohust ja kaitsta merd tuleviku jaoks. Nagu juba ütlesin, raha ei ole peamine küsimus, peamine on anda poliitiline signaal. Raha võivad anda ka riikide valitsused. ELil on vaid murdosa rahast, mis on liikmesriikide valitsuste käsutuses kokku. EL ei kavatse küll saata laevu ja bagereid kogu tööd ära tegema, aga ta võiks toimida katalüsaatorina, et erapangad ja teised võtaksid enda kanda vältimatud abinõud olukorra parandamiseks. Mida kauem oodata, seda hullemaks asi läheb.

ERP-ED

Läänemere strateegia ootab elluviimist

Tunne Kelam

Euroopa Parlamendi saadik

Alles paar aastat tagasi räägiti vahejuhtumist, kui Soome lahele tekkinud õlilaigu puhul jäid Eesti päästeteenistused esmalt ootama, kust tuul puhub. Kui puhub põhja poole, siis pole see meie ametkondade mure ning õlireostuse peavad kõrvaldama soomlased. Kui tuul on lõunasse, siis tuleb Eestil hakata selle tülika probleemiga rinda pistma. Nüüdseks on saanud selgeks: Läänemere piirkonnas, mille keskkond on ülimalt tundlik ning mis asub kaheksa Euroopa Liidu liikmesriigi ühise vastutuse all, ei tohi jääda lootma tuulte tujudele. Läänemerest sai aastal 2004 ühinenud Euroopa sisemeri – Mare Nostrum. Meie meri, mida koos majandame ja mille heaolu eest ühiselt hoolt kanname.

Sellest arusaamast johtus ka aastal 2004 valitud Euroopa Parlamendi algatus, mida on vedanud parlamendisaadikute Balti-Euroopa tugirühm¹. Aktiivset osa selles etendavad rahvaesindajad Eestist, Lätist, Leedust, Poolast, aga ka Soomest, Rootsist ja Saksamaalt. Algatuse mõte oli kujundada sarnaselt juba ammu toimiva Vahemere strateegiaga Läänemere piirkonna arengut edendav ja koordineeriv ELi strateegia. Ettevalmistusi alustati aastal 2005, üks strateegia esimese versiooni autoreid oli Toomas Hendrik Ilves. Novembris 2006 jõuti niikaugele, et europarlamenti täiskogu võttis suure hääleteenamusega vastu väliskomisjoni raporti, mille põhiautoriks oli soome konservatiiv Alex Stubb (kellest käesoleva aasta aprillis sai Soome välisminister). Tulemuseks oli parlamendi resolutsioon Läänemere strateegia kohta, mille edastamine Euroopa Komisjonile, liikmesriikide valitsustele, Läänemeremaade Nõukogule, aga ka Venemaa Föderatsiooni valitsusele tehti ülesandeks europarlamenti presidendile. Resolutsiooniga kutsuvad euro-

parlamendi liikmed Euroopa Komisjoni üles esitama omapoolne ettepanek ELi Läänemere strateegia elluviimiseks. Nüüd, poolteist aastat hiljem on selge, et Läänemere strateegiast on saamas Euroopa põhja- ja kirdeosa edasise hooga arengu peatee.

Muidugi võib väita, et Läänemere piirkonna arenguga tegelevatest organisatsioonidest pole seni just nappust olnud – mainigem Läänemeremaade Nõukogu, Helsingi Komisjoni, Balti Arengufoorumit, Põhjamaade Nõukogu, linnade- ja omavalitsuste liite. Milleks veel ühte juurde vaja? Vastus on, et seni on tegutsenud paljuski paralleelselt, sarnaste probleemidega on tegeldud mitme eri organisatsiooni raames, kellest igaühel napib ressursse, ning on puudunud kogu piirkonna arengut arvestav rollijaotus. Läänemere strateegia lahendaks suurema osa koordinaatsiooni probleemidest, kuna see pikaajaline ning kogu ELi ressursse kaasav raamprogramm hõlmaks Läänemere regiooni tervikuna.

Läänemere strateegial on kuraditosin väljundit, kuid need on võimalik kokku võtta kolme peamise sihiasetusena:

1. Läänemere piirkonna määratlemine ELi ühe prioriteedina, et süvendada regionaalset lõimumist ning hoogustada majandusarengut ja -koostööd. Näeme strateegias vahendit, millega muuta see regioon Euroopa kõige dünaamilisemalt arenevaks ja konkurentsivõimelisemaks piirkonnaks. Siinkohal pole tegemist nõukoguliku kroonuoptimismiga, vaid kaine kalkulatsiooniga, milles arvestame kaheksa asjaosalise riigi silmapaistvalt häid eeldusi (jõuline majanduskasv, haritud tööjõud, tugevad omavalitsused ja kodanikuühendused, aktiivsed väikeettevõtjad, inimeste ainulaadselt tihedad sidemed üle mere, madal korruptsioon jmt). Nende, seni tagasihoidlikult kasutatud eelduste ärakasutamine oleneb pikaajalise raamprogrammi olemasolust

ning kindlasti võimalusest saada selleks ELi rahasid. Selleks pakume Läänemere strateegia rahastamist ELi eelarve eraldi realt, mis tagaks strateegia teostamise parema ülevaatlikkuse ja sünergia. Brüsseli tugi terve piirkonna hoogsale majandusarengule toob kaasa heaolu kiirema ühtlustumise ja jaotumise eri regioonide vahel.

2. Läänemere järjest ohtlikumalt saastuva ökoloogilise seisundi parandamine, milles määrav roll on ELi koordineerimisel ja rahadel. See hõlmab programme nii keskkonnareostuse (millest oluline osa tuleneb väetistest) tõkestamiseks kui ka naftakatastroofide ennetamiseks, koordineeritud tõrjumismehhanismide loomiseks, ökoloogiliselt tundlike ja väärtuslike ranna- ja rannalähedaste alade võrgustiku loomiseks, samuti tervet rida meetmeid meretranspordi turvalisuse tõstmiseks.

3. Tõhusam teadus- ja haridusalane koostöö. Piirkonnas on kõrgetasemelised teadus- ja uurimiskeskused ehk tähelepanevad innovaatiline potentsiaal. Olulist lisaväärtust annaks nende tegevuse koordineerimine ning piirkondlik rollijaotus. See oleks aluseks teaduspõhise majanduse arendamisele.

Lisaks toetab strateegia piirkonna ühtse energiaturu kujundamist, Balti mere kiirtee loomist, mis ühendaks piirkonda Kesk- ja Lääne-Euroopaga, Via Baltica valmishitamist aastaks 2013, Rail Baltica realiseerimist ning Kaliningradi oblasti järkjärgulist avamist, et kujundada sellest üks pilootregioone.

Läänemere strateegia ei vastanda end Soome eesistumisel 1999. aastal välja käidud Põhjamõõtmele, ehkki Põhjamõõtme tõhusus on viimastel aastatel jäänud oodatust tagasihoidlikumaks. Põhjamõõde hõlmab eelkõige ELi välissuhteid Venemaa, Islandi ja Norraga, Läänemere strateegia seevastu keskendub ELi liikmete omavahelise koostöö

EP fototeenistus

Balti-Euroopa toetusgrupi liikmed arutamas Euroopa Komisjoni presidendi José Manuel Barrosoga Läänemere strateegia elluviimist Strasbourgis 22. mail 2007. Pildil vasakult Euroopa Parlamendi liikmed Girts Kristovskis (Läti), Tunne Kelam, Alexander Stubb (praegune Soome välisminister); José Manuel Barroso (Euroopa Komisjoni president) ja Jacek Saryusz-Wolski (Euroopa Parlamendi väliskomisjoni esimees, Poola).

edendamisele ja on seega ELi sise- poliitika.

Brüsseli „vanade kalade” sõnul on väga harva esinenud seda, et Euroopa kodanike esindajailt lähtunud algatus võidaks täitevorganite heakskiidu ning viidaks ellu. Läänemere strateegia paistab kujunevat siin positiivseks erandiks. Olen ise saanud üliväärtuslikke kogemusi, kuidas poliitiliste otsuste elluviimise protsess ELi institutsioonides kulgeb. 2007. aasta mais osalesin Balti-Euroopa intergrupi büroo liikmena kohtumisel Euroopa Komisjoni presidendi Barrosoga. Nüüdseks on selge, et suutsime komisjoni juhti veenda Läänemere strateegia mõttekuses. Mulle tundub, et eriti pani Barrosot mõtlema meie väide, et Läänemere piirkonnast võiks pakutava arengukava abil kujuneda nn Lissaboni strateegia edukuse konkreetne näide. Teatavasti on juba kaheksa aasta eest välja käidud Lissaboni kavast, mille eesmärk on muuta EL maailma kõige konkurentsivõimelisemaks ja innovaatilisemaks ühenduseks, saanud Brüsseli verevaene murelaps. Edunäiteid pehmelt öeldes napib. Läänemere arengu raamkavaga oleks reaalne võimalus saavutada Lissaboni strateegia eesmärgid vähemalt ühes ELi piirkonnas muu hulgas ka tööhõive suurendamise ning sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamise vallas.

President Barrosolt ootasime positiivset signaali Euroopa Komisjonile ja selle me saime. Tippjuhi soodsa suhtumise

püüdsid õhust kinni sajad ametnikud. Läänemere strateegia konkreetset ettevalmistamist komisjonis hakkas Barroso saavutatud kokkuleppe põhjal koordineerima regionaalarengu peadirektoraat. Viimase juhi Dirk Aherniga oleme korrapäraselt kohtunud alates 2007. aasta sügisest. Pean tunnustama oma siiani heameelt tegevat üllatust, et suure ametkonna (Eesti mõtudes oleks see superministeerium) ülemus võib ilmutada sellist avatust, operatiivsust ja paindlikkust. Aherni esimese kohtumise järelendus sillutas teed järgnevale: „Teie Läänemere strateegia on liiga hea, et lasta sellel sumbuda Euroopa Komisjoni kabinetides. Teen omalt poolt kõik, et selle teostamisele kaasa aidata”.

Õeldu ei jäänud sõnadeks. Regionaalarengu peadirektoraat hakkas koostama kokkuvõtet Läänemere piirkonnas seni tehtust ja praegu tehtavast, kaasates koostöösse kümnekond muud peadirektoraati. Ülevaade olukorrast ning strateegia rakendamise tegevusplaan – komisjoni ametliku algatuse eelnõu – peaks valmima enne kevade lõppu.

ELi liikmesriikide tasandil on olulisim areng toimunud meie lähinaabrite juures. Minu algne lootus, et uue strateegia eestvedajaks võiks saada Eesti, osutus põhjendamatuks. Õnneks võttis vedu Rootsi peaminister, kes on lubanud 2009. aasta teisel poolel seada Läänemere strateegia oma eesistumise prioriteediks. Rootsi valitsuse sellekohane avaldus läks 2007. aasta detsembris toimunud ELi

Ülemkogu protokoll, mis tähendab seda, et strateegia on saavutanud ametliku staatuse ka liikmesriikide tasandil. Kuid just selleni jõudmine on olnud kõige raskem. Läks vaja lugematuid mittemetlikke ja ametlikke kohtumisi diplomaatide ja valitsusesindajatega (energiliselt aitas kaasa Rootsi suursaadik Tallinnas Dag Hartelius), et asjad hakkaksid liikuma. Mis puutub Eestisse, siis valitsuse ametlikku seisukohta Läänemere strateegia suhtes pole siiani suudetud kujundada. Jätkub ministriumide seisukohtade selgitamine ning ka Riigikogul puudub 2008. aasta aprilliks veel ametlik seisukoht. Leedu Seim tegi möödunud aastal Läänemere strateegiat toetava otsuse, tutvustasime kava Brüsselis ka Leedu peaministrile. Strateegia autori Alex Stubbi asumine Soome välisministri kohale tähendab Soome valitsuse aktiivset toetust. Positiivseid signaale on saabunud ka Taanist ja uelt Poola valitsuselt. Kuid on selge, et kõik Läänemere riigid peavad ilmutama konkreetset poliitilist tahet ning aktiivset valmisolekut Läänemere strateegia sisuliseks ja tehniliseks ellurakendamiseks.

Eestile avanevad Läänemere strateegiaga avarad tegutsemisvõimalused. Lisaks suunatud projektirahadele (Eesti võiks loota 3–4 miljardit krooni – summat, mida Eestis tahetakse parajasti eelarvest kärpida) on Eestil väikese riigina võimalik ära kasutada ühistegevuses peituvat potentsiaali mitmesuguste

valdkondade arendamiseks, mida meie piiratud ressursid üksi tegutsedes ei võimaldaks. Kui arvestada tõsiasi, et Läänemere basseini võib saada üks maailma kiiremini arenevaid piirkondi, siis on Eestil sellest strateegiast

loodetavasti võita palju rohkem, kui oskame hetkel ette kujutada.

¹ Tügrühmad on Euroopa Parlamendi ametlikud fraktsioonidevahelised töörühmad, mis moodustatakse 5 aastaks. Rühma moodus-

tamiseks peab saavutama vähemalt kolme fraktsiooni toetuse.

ERP-ED ■

Läänemere keskkonnakaitse hetkeseis ja tulevikuperspektiivid

Väljavõte ettekandest konverentsil „Läänemere strateegia olevik ja tulevik“ 7. märtsil 2008

Georg Martin

Eesti Mereinstituudi asedirektor,
merebioloogia osakonna juhataja

Praegu loovad Läänemere keskkonnakaitse õigusliku raamistiku rahvusvahelised konventsioonid ja kokkulepped, mis on vastu võetud näiteks Helsingi Komisjoni ehk HELCOMi ning Rahvusvaheline Mereorganisatsiooni (IMO) raames, ning siseriiklikud ja Euroopa Liidu õigusaktid (veepoliitika raamdirektiiv, loodusdirektiiv, linnudirektiiv).

HELCOMi Läänemere tegevuskava võeti vastu HELCOMi ministrite kohtumisel 15. novembril 2007 Krakowis. See järgib 1992. aasta Rio deklaratsiooni ja põhineb ökosüsteemse lähenemise piirkondliku rakendamise põhimõttel (ingl k *Ecosystem Approach*). See koostöö algatati HELCOMi ministrite kohtumisel 2003. aastal ja tegevuskava enda koostamine algas 2005. aastal.

HELCOMi tegevuskava eesmärk on piirkondlik globaalsete ja Euroopa taseme kohustuste rakendamine. Tegevuskava käsitleb nelja tähtsat valdkonda:

Eutrofeerumine¹

Eesmärk on selge vesi ning toitainete- ja hapnikukontsentratsiooni, vetikaõitsengute ning taimede ja loomade leviku looduslik tase. Selleks on vaja määrata kõigepealt maksimaalsed lubatud toitainekoormused kogu Läänemere ulatuses ja piirkondade kaupa ning konkreetsed lämmastiku ja fosfori koormuse vähendamise kogused riikide kaupa. Eutrofeerumise piiramiseks on kavandatud nõuded farmidele ja

sõnnikukäitlusele, meetmed väiksemate munitsipaalüksuste ja hajaasustuse reovee käitlemiseks ning soovitud fosforivabade pesuainete kasutuselevõtuks. HELCOMi riigid peavad nimetatud ülesannete täitmiseks 2010. aastaks välja arendama riiklikud programmid.

Ohtlikud ained

Eesmärk on viia ohtlike ainete kontsentratsioonid looduliku fooni lähedaseks. See võimaldab ohutult tarbida kalavarusid ning tagada, et elustik on tervishäireteta. Radioaktiivsus soovitakse saada Tšernobõli-eelsele tasemele. Erilist tähelepanu pööratakse 11 prioriteetsele ainele, mille kasutamist tuleb kas piirata, keelata või pakkuda nende asemele välja asendusained. Eesmärgi elluviimiseks on oluline riiklike programmide väljatöötamine, ainete ja nende leviku ühine uurimine, elanike teadlikkuse tõstmine, võimete arendamine ning Läänemere riikide osalemine teiste foorumite töös.

Bioloogiline mitmekesisus

See on kogu tegevuskava edukuse näitaja. Eesmärk on looduslikud meremaastikud, tasakaalustatud ja jätkusuutlikud taime- ja loomakooslused, elujõulised liikide populatsioonid. Selleks on vaja välja töötada inimtegevuse korraldamise eeskujulik mudel, juurutada mere ruumilise planeeringu põhimõtted (enne aastat 2012), võtta vastu pikaajalised korralduskavad enamike ohustatud liikide ja elupaikade (enne aastat 2012) ning töönduslikult kasutatavate kalavarude ja ranniku kalaliikide kohta. Vähendada tuleb kaaspüüki ning jätkata uuringuid meremaastike, elupaikade ja

liikide kaitse ning säästliku majandamise vallas.

Merendus

Eesmärk on rahvusvaheliste eeskirjade jõustamine Läänemeres, s.o turvaline mereliiklus ilma õnnetusjuhtumitest tuleneva reostuseta, efektiivne reageerimine hädaolukorras ja reostustõrje, laevadelt tuleneva reostuse ja õhusaaste piiramine, laevaliiklusest põhjustatud võõrliikide leviku vähendamine. Samuti on eesmärgiks seatud avamererajatistelt lähtuva reostuse puudumine (ingl k *zero discharges*) ja nende keskkonnamõju vähendamine.

Tegevuskava elluviimiseks moodustati tegevuskava rakendamise töörühm, mis tagab poliitilise juhtumise ja koordineerimise, tulemuste analüüsi, jätkutegevuste jms koordineerimise. 2010. aastaks väljatöötatud riiklikud programmid vaadatakse läbi 2013. aastal toimival ministrite kohtumisel.

Georg Martini ettekande terviktekst <http://www.kelam.ee/?mainID=132>.

¹ veekogude rikastumine toitainetega - Toim. ■

Jaanuaris 2008 möödus veerand sajandit Euroopa Parlamendi esimesest seisukohavõtust okupeeritud Balti riikide toetuseks.

13. jaanuaril 1983 võtsid parlamendi-saadikud 99 poolt- ja 6 vastuhäälega vastu Otto von Habsburgi algatatud resolutsiooni olukorra kohta Balti riikides. Resolutsioon oli reageering 1979. aasta nn Balti apellile, millega 45 vabadusvõitlejat Leedust, Lätist ja Eestist (Enn Tarto, Mart Niklus, Erik Udam, Endel Ratas) pöördusid maailma avalikkuse poole Molotovi–Ribbentropi pakti 40. aastapäeva puhul. Enamik allakirjutanuist arreteeriti hiljem kommunistlike võimude poolt. Euroopa Parlament osu-

tus ainsaks rahvusvaheliseks institutsiooniks, kes reageeris sellele läkitusele, mis apelleeris rahvusvahelisele õiglusele ja südametunnistusele.

Tegemist oli esimese otsevalitud Euroopa Parlamendi koosseisuga. Kuna resolutsiooni hääletus oli nimeline, avastas poolthääletanute seas neli kolleegi, kes ka praegu kuuluvad Euroopa Parlamenti: saksa kristlik demokraat Ingo Friedrich ja sotsiaaldemokraat Klaus Hänsch (endine europarlamenti president), itaallane Jas Gawronski ning briti konservatiiv John Purvis. Selgus, et briti konservatiivi, Balti-Euroopa tugirühma juhi Christopher Beazley isa oli tookord samuti poolthääletanute seas.

Pidasin veebruaris europarlamenti täisistungil kõne, kus juhtisin tähelepanu sellele tähtpäevale ning tänasin kõiki neid, keda veel isiklikult tänada oli võimalik. Oli liigutav tõdeda kolleegide avastusrõõmu, et veerand sajandit tagasi on tehtud otsus, mille viljad on nüüd kehastunud nende keskel. Soovitasin ka president Ilvesele väljendada Eesti tänu kõnes, millega ta märtsis europarlamenti ees esines, kuid kahjuks ei paistnud nimetatud idee kõnesse mahtuvat.

Tunne Kelam

Euroopa Parlamendi resolutsioon olukorra kohta Eestis, Lätis ja Leedus, 13. jaanuar 1983

/.../

22. Olukord Eestis, Lätis ja Leedus (hääletus)

Järgmisena oli hääletusel Habsburgi raportile (dok nr 1-656/82) lisatava resolutsiooni ettepanek.

Hääletus:

Sõnavõttud: Chambeironi, Hahn, Adamou

Nimeline hääletus, mida taotles Euroopa Rahvapartei (kristlike demokraatide) fraktsioon:

Hääletanud liikmeid: 112

Poolt: 99

Vastu: 6

Loobus: 7

Euroopa Parlament võttis vastu järgmise resolutsiooni:

RESOLUTSIOON

olukorra kohta Eestis, Lätis ja Leedus

Euroopa Parlament,

A. võttes arvesse 45 Eesti, Läti ja Leedu kodaniku 1979. aasta aprilli ühist märgukirja, milles kutsutakse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni üles tunnustama Balti riikide õigust enesemääramisele ja iseseisvusele ning nõutakse selle küsimuse otsustamiseks rahvahääletust;

B. võttes arvesse Nõukogude Liidu ja kolme Balti riigi vahel Tartus (2. veebruar 1920), Moskvas (12. juuli

1920) ja Riias (11. august 1920) sõlmitud kahepoolseid rahulepinguid, millega Nõukogude Liit tagas kolmele Balti riigile nende territooriumi puutumatus ja kindla rahu;

C. võttes arvesse Helsingi Julgeoleku- ja Koostöökonverentsi lõppakti VIII artiklit, mis tagab rahvaste enesemääramisõiguse ning nende õiguse vabalt ning endale sobival ajal ja viisil kindlaks määrata oma sise- ja välispoliitiline staatus;

D. mõistes hukka selle, et 1940. aastal okupeeris Nõukogude Liit Molotovi-Ribbentropi pakti alusel kõnealused riigid, mis olid seni iseseisvad ja neutraalsed, ning et see okupatsioon kestab;

E. arvestades, et kolme Balti riigi annekteerimist Nõukogude Liidu poolt ei ole seni ametlikult tunnustanud enamik Euroopa riike ning et USA, Kanada, Ühendkuningriik, Austraalia ja Vatikan on kinni pidanud seisukohast Balti riikide suhtes;

F. arvestades kaheksa aastat kestnud võitlust ja relvastatud vastupanu oma vabaduse eest võidelnud Eestis, Lätis ja Leedus, tuhandeid võitluses hukkunuid ning 665 000 eestlase, lätlase ja leedulase ümberasustamist ja küüditamist nõukogude võimude poolt Siberi sunnitöölaagritesse alates aastast 1940;

G. arvestades Sir James Scott-Hopkinsi jt poolt Euroopa conserva-

tiivide fraktsiooni nimel esitatud, Eesti, Läti ja Leedu olukorda käsitleva resolutsiooni ettepanekut (dok nr 1-777/80);

H. arvestades poliitikakomisjoni raportit (dok nr 1-656/82),

1. kutsub poliitilise koostöö raames kohtuvaid välisministreid üles väljendada ühistootust 1979. aastal ÜRO-le esitatud deklaratsioonile;

2. teeb neile ettepaneku esitada Balti riikide küsimus ÜRO dekoloniseerimiskomisjonile;

3. on seisukohal, et kõnealuste riikide rahvaste rasket olukorda tuleks käsitleda Helsingi lõppakti rakendamist jälgivatel konverentsidel;

4. avaldab lootust, et välisministrite konverents annab oma parima, et kõnealuste riikide rahvad võiksid saavutada oma valitsemisvormiga seotud püüdlused;

5. teeb presidendile ülesandeks esitada käesolev resolutsioon poliitilise koostöö raames kohtuvatele välisministritele ja liikmesriikide valitsustele.

/.../

ERP-ED ■

Tükeldatud Ungari

Kinga Gál

*Euroopa Parlamendi liige,
Ungari*

Kesk-Doonau madaliku riikides aastatuhande vahetusel korraldatud rahvaloenduste andmetel elab Ungari naabermaades ligikaudu 2,5 miljonit ungarlast. Samas on Ungari vabariigis umbes 10 miljonit elanikku.

Naaberriikides elavaid ungarlasi tuleb eristada neist, kes elavad mujal Euroopas või maailmas. Viimased on emigreerunud Ungarist kolme suure lainena, millest suurim järgnes 1956. aasta kommunistivastase ülestõusu brutaalsetele mahasurumisele. Siis lahkunud ungarlastest said nende endi poolt valitud riikide kodanikud. Sel juhul räägime rändest, kuigi tuleb osata vahet teha poliitiliste põhjustega rändelainetel ning majanduslike või karjääriga seotud ajenditega rändelainel, mis algas pärast kommunistliku režiimi kokkuvarisemist 1989. aastal. Lääne-Euroopas, välja arvatud Austria, elab ligikaudu 260 000–270 000 ungarlast. Põhja-Ameerika on pea sada aastat olnud ungarlaste poliitilise ja majandusliku väljarände traditsiooniline sihtpunkt. Praegusel ajal elab Ameerika Ühendriikides ja Kanadas ligi 1,5 miljonit inimest, kes peavad end ungarlaste järeltulijateks või loevad oma emakeeleks ungarlase keelt. Aktiivne ungarlase elu ja ungarlase organisatsioonide tegevus toimub ka Lõuna-Ameerikas (Argentinas, Brasiilias, Venezuelas ja Uruguays), samuti Austraalias ja Uus-Meremaal.

Ungari naaberriikides elavate ungarlaste olukord on täiesti erinev, sest nad ei ole iial oma maalt lahkunud, vaid nende riik on nad ajaloolistel põhjustel maha jätnud. Ungari vähemuse esindajaid leidub tänapäeval igas Ungari naaberriigis ja neil on väga tugev rahvuslik eneseteadvus, samuti soov seda säilitada ja edendada ning tihendada kultuurisidemeid emamaa Ungariga. Nad on vastu pannud igasugusele assimileerimisele ja jäänud kindlaks oma keelelistele ja hariduslikele nõud-

mistele.

Ungari eri kogukondade olukord on väga erinev olenevalt riigist, kus nad elavad. Vastuolusid on vähem seal, kus ungarlased moodustavad elanikkonnast väga väikese osa, nt Austrias, Sloveenias ja Horvaatias. Neis riikides ei saaks ungarlaste demograafiline osatähtsus põhjustada „rahvusprobleemi“. Olukord on aga palju keerulisem riikides, kus ungarlaste arv on suur ja nende vajadused sellest tulenevalt hoopis teisel tasemel. Need riigid on Slovakkia, Rumeenia ja Serbia. Seal on ungarlaste kollektiivne rahvustunne väga tugev, eelkõige piirkondades, kus nad on ülekaalus – Rumeenias Transilvaanias, Lõuna-Slovakkias ja Serbias Vojvodinas. Suurimate ungarlase vähemusrühmade – Rumeenia, Slovakkia ja Serbia ungarlaste puhul tajutakse ainuüksi nende olemasolu riigis rahvusprobleemina, nn ungarlase probleemina, mida eri valitsused võivad vajaduse korral alati ära kasutada, mängides natsionalismi kaardile. Enamusrahvusel paistab olevat väga raske taluda oma territooriumil teist rahvust.

Värsked ametlikud andmed ungarlaste arvu kohta naaberriikides on järgmised.

Rumeenia	1 431 807 (2002)
Slovakkia	520 528 (2001)
Serbia	293 299 (2002)
Ukraina	156 600 (2001)
Austria	40 583 (2001)
Horvaatia	16 595 (2001)
Sloveenia	6243 (2002)

Slovakkia 1991. aasta rahvaloenduse mitteametlike andmete kohaselt pidas end ungarlaseks 567 000 inimest, 2001. aastal registreeriti vaid 520 000 ungarlast. See tähendab, et viimase kümnendi jooksul on ungarlase kogukond kahanenud märgatavalt, 8%. Esimest korda Slovakkia ungarlaste ajaloos on nende osatähtsus Slovakkia rahvastikus langenud alla 10%. Rumeenias asustavad ungarlased hästi piiritletud ala, mida nimetatakse Transilvaaniaks. Seal on nende arv ajavahemikul 1992. aastast aastatuhande

vahetuseeni vähenenud 11,7%, samal ajal kui üldine rahvaarv selles Rumeenia osas vähenes 6,5%. Ungarlaste arv langes 1 415 718-le, nende osatähtsus Transilvaanias kahanes 20,8%-lt 19,6%-ni. Samasugust ungarlase rahvastiku vähenemise tendentsi võib märgata ka Vojvodinas (Serbia), kus see sama ajavahemiku jooksul vähenes ligikaudu 10%.

Esimese maailmasõja järel 1920. aastal sõlmitud rahulepingu ja 1947. aasta Pariisi rahulepingute kohaselt kaotas Ungari naabritele suure osa oma territooriumist (võrreldes endise Ungari kuningriigiga kaotas Ungari Trianoni rahuga 72% oma territooriumist ja tema rahvaarv vähenes 20,8 miljonilt 7 miljonini), mis tähendas seda, et nende piirkondade elanikest said peaaegu üleöö naaberriikide kodanikud. Inimestest said niinimetatud etnilised ungarlased ehk ungarlase vähemus, ilma et nad oleksid kunagi lahkunud oma kodumaalt, oma kodulinnast või kodukülalt. Lühidalt öeldes liikusid piirid, mitte inimesed. Peaaegu iga Ungari pere võib rääkida oma perekonna kohta loo, kus vanavanematest, kes mitte kunagi oma külast mujale ei kolinud, said kahe, kolme või isegi viie eri riigi kodanikud (seda viimast Ungari, Slovakkia ja Ukraina piirkonnast pärit perede puhul). Nii juhtus minu abikaasa vanaemaga, kes sünitas kolm last samas majas, kuid kolmes eri riigis. Iga laps sai eri kodakondsuse koos kõigi selle kurbade tagajärgedega. Seetõttu

võib ainult ette kujutada, kui rasket elu, millist ebaõiglust ja vintsutamist pidid need kogukonnad taluma maailmasõdade ajal ja järel.

Pärast seda, kui inimesed olid toime tulnud Esimese maailmasõja tagajärjel pealesunnitud assimileerimisega, piiri muutumisega Teise maailmasõja käigus ja uutesse piiridesse surumisega selle järel, tabas neid kõige hullem natsionalistliku kommunismi laine. Need 50 aastat ei ohusanud mitte üksnes ungari kogukondade füüsilist eksistentsi, põrmustada püüti ka nende identiteedi alustalasid. Riik konfiskeeris kõikjal kogukonnale, kirikule ja eraisikutele kuulunud vara (olenemata sellest, millises naaberriikidest keegi elama juhtus) ning algas karm võitlus emakeelsete koolide, kiriku, seltside – kõigi identiteeti kaitsvate institutsioonide vastu. Mõnel juhul seati kahtluse alla isegi ungarlaste olemasolu, nii et ametlikult tohtis neid nimetada üksnes ungarikeelseteks rumeenlasteks, slovakkideks jne.

Õiguste eest võitlemine ja identiteedi tugevdamine oli kommunistliku režiimi ajal võimatu, lootust ei saanud rajada rahvusvahelistele organisatsioonidele ega emamaale Ungarile, kes ei teinud kommunistliku valitsuse all ainsatki katset kaitsta rahvuskaaslaste huve. Näiteks Austria aitas sarnases olukorras väga palju kaasa Lõuna-Tirooli (Alto Adige) autonoomse staatuse saavutamisele Itaalias.

1990ndate alguse revolutsioonid või rahumeelsamad muutused tõid nende ungari kogukondade ellu pöörde. Saanud tagasi peamised kodanikuvabadused ja õigused, taastasid kogukonnad viivitamata oma esindusorganid, kodanikuühendused, koolid ja kirikud. Kasutades poliitilist esindatust, võitlevad nad oma õiguste eest üksnes parlamentaarsel teel, rahumeelselt ja seadusega lubatud vahendeid kasutades. Kuna oma suure rahvaarvu tõttu suudavad nad hõlpsalt saata oma esindajad parlamentidesse, muutusid ungari vähemust esindavad poliitilised jõud Rumeenia, Slovakkia ja aeg-ajalt ka Serbia poliitilises elus arvestatavaks teguriks ja aitasid aktiivselt kaasa nende riikide ühinemisele Euroopa Liiduga. Kuid isegi nende kuulumine valitsusse ei muutnud üldiselt enamusjõudude suhtumist vähemusraha seast pärit kaasmaalastesse, et kaasa aidata nende probleemide lahendamisele.

Märtsis möödus 160 aastat Austria keisri Ferdinand I vastu toimunud revolutsioonist Ungaris, mida tuhanded etnilised ungarlased tähistasid suurejoonelise paraadiga läbi Odorheiu Secuiesci (ungari keeles Székelyudvarhely – Toim.) linna Transilvaanias. Revolutsiooni tõttu loobus Ferdinand I võimust vennapoja Franz Josephi kasuks. Pildil husaarivormis ungarlane pidustustel.

1990. aastatel tekkis lootus, et nii nende elu kui ka võimalus teisel pool piiri elavate sõprade ja sugulastega läbi käia paraneb märgatavalt, kui naabritest saavad üheaegselt Euroopa Liidu liikmesriigid. Ühinemisprotsessi kontrolli all andsid valitsuste lubadused sellisteks lootusteks küllaga alust. Kahjuks aga unustati kohe pärast ühinemist lubadused olulistes, nende kogukondade arengu ja tuleviku jaoks otsustavates küsimustes ning igapäevane

võitlus oma õiguste, arenguvõimaluste ja tuleviku eest jätkub. Nüüdseks on see sageli taandunud võitluseks Euroopa Liidu pakutavate võimaluste (toetuste, projektide) pärast. Kogukonnad peavad toime tulema sama väljakutsega, millega kõik Euroopa Liidu rahvad – konkurentsiga ressursside ja võimaluste pärast. Nende stardipositsioon on aga teistest nii palju tagapool, et võrdsed võimalused avanevad igapäevaelus haruharva.

Scanpix

Kevadised lihavõttepühad Mezokovesdi külas Ungaris. Kirde-Ungaris säilinud paganliku traditsiooni kohaselt tähistatakse lihavõtteid tüdrukute veega kastmisega.

Õiguste rahvusvahelist kaitset ei ole samuti olnud või on see olnud ebapiisav. Kui Rahvasteliidu ajajärgul olid vähemusrahvaste kaitse lepingud ebaefektiivsed ja sobivad meetmed puudusid hoopis, siis hiljem pidid ungari kogukonnad tunnistama ÜRO täielikku huvipuudust nende olukorra suhtes. Suhtumine hakkas muutuma 1980ndate lõpul, kui vähemuste saatus ja kaitse osutusid äkki OSCE ja Euroopa Nõukogu sagedaseks päevateemaks. Kasutades kumbki oma mehhanisme – kas õiguslikult siduvaid lepinguid (nt Euroopa Nõukogu rahvusvähemuste kaitse raamkonventsioon) või poliitilisi avaldusi (OSCE dokumendid või Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee resolutsioonid) – aitasid mõlemad organi-satsioonid kaasa sellele, et vähemuste õigustele hakati pöörama suuremat tähelepanu ja paranes nende õiguslik olukord. Kahjuks viidi meetmeid ellu teosammul ja mõningaid küsimusi ei käsitletud üldse. 1990ndate alguses sõlmis Ungari kahepoolsed lepingud peaaegu kõigi naaberriikidega. Lepingute eesmärk oli sealsete vähemusrühmade olukorra parandamine. Vähemusrühmad, keda lepingud puudutasid, jäeti aga alati läbirääkimistelt kõrvale, mistõttu lepin-

gutes sätestatud meetmed kordasid lihtsalt varasemate rahvusvaheliste eeskirjade teksti, arvestamata suuruse ja eesmärkide poolest erinevate vähemusrühmade probleeme ja vajadusi. Kuigi need lepingud on endiselt jõus, on Euroopa Liidu liikmestaatus loonud Ungari, Sloveenia, Slovakkia ja Rumeenia koostööle hoopis teise aluse.

Nüüd soovivad ungari vähemusrühmad – pean silmas ungari vähemust Rumeenias, Slovakkias, Serbias ning (kultuuriliste õiguste osas) ka Horvaatias ja Ukrainas teatavat autonoomiat. Piirkondades, kus ungari vähemus elab kompaktselt koos, nagu mõnes Transilvaania osas Rumeenias või Slovakkia lõunaosas, on eesmärgiks territoriaalne, regionaalne või halduslik autonoomia. Suhteliselt väikesearvulised või hajusalt paikneva liikmeskonnaga vähemusrühmad on seadnud eesmärgiks kultuuriautonoomia (ungari keele kasutamise õigus, õigus emakeelsele haridusele, otsustusõigus kultuuriküsimustes) või mõnel juhul nn personaalautonoomia (näiteks Vojvodinas) või ka mitme mudeli kombinatsiooni. Euroopa positiivsed kogemused (nagu Alto Adige puhul) tõendavad, et teatav autonoomia võimaldab vähemus-

rahva kogukondadel õitseda ja areneda, tuues kasu nii kogukonnale kui ka kogu riigile. Autonoomia kasutamine suurendab kogukondade lojaalsust, turvatunnet ja arenguvõimalusi. Õigustest ilmajätmine ja vajaduste täielik ignoreerimine põhjustab aga pettumust ja võib kaasa tuua emigreerumise või konfliktid koos elavate rahvaste vahel.

Ungari vähemusrühmad alles otsivad häid lahendusi, mis võimaldaks nende arengut ja pakuks tulevikuväljavaateid järgmistele põlvkondadele. On lähiaastate küsimus, kas mittediskrimineerimise, osalusedemokraatia, subsidiaarsuse ja kohaliku autonoomia põhimõtteid rõhutav Euroopa Liit suudab pakkuda elujõulisi lahendusi nende vähemusrühmade probleemidele.

Scanpix

„See on sellise vabaduse taastamine, mida me pole näinud enam saja aasta jooksul ja mida me oleme oodanud juba väga kaua aega,” ütles Ungari president Laszlo Solyom detsembris, kui Ungari ja Slovakkia said Schengeni viisaruumi liikmeks.

Pildil tähistavad slovakiid ja ungarlased piiride avanemist veini ja ilustulestikuga Tornyosnemeti linnas Ungaris.

Enne 21. detsembril 2007 oli piiriäärsetel elanikel vaja sugulastega suhtlemiseks läbida piirikontroll.

Taustaks: Ungari valitsus lõpetas personaaluniooni Austriaga 31. oktoobril 1918, kaotades ametlikult Austria-Ungari riigi. Iseseisva Ungari riigi *de facto* ajutine piir määrati kindlaks 1918. aasta novembris-detsembris kehtinud vaherahu tingimuste järgi. Välja jäid järgmised endise Ungari kuningriigi alad:

Mureși jõest lõuna pool ja Someși jõest ida pool paiknev Transilvaania osa, mis jäi Rumeenia kontrolli alla (13. novembri 1918. aasta Belgradi vaherahukokkulepe). 1. detsembril 1918 kuulutas Transilvaania rumeenlaste rahvuskogu välja liidu Rumeenia kuningriigiga. Horvaatia-Slavoonia kuningriigi kroonimaa, mis moodustas kõigepealt 1. oktoobril 1918 koos teiste endiste Austria-Ungari aladega sloveenlaste, horvaatide ja serblaste riigi ning seejärel 1. detsembril 1918 Serbia kuningriigiga ühinedes Serbia-Horvaatia-Sloveenia kuningriigi. Suurem osa Baranya, Bács-Bodrogi, Torontáli, Temesi ja Krassó-Szörény piirkondadest 13. novembril 1918 sõlmitud Belgradi vaherahukokkuleppe kohaselt. Serblaste, horvaatide,

bunjevatside, slovakkide, russiinide ja teiste Banati, Bačka ja Baranja rahvaste skupštšina kuulutas välja liidu Serbia kuningriigiga 25. novembril 1918. Vaherahujoon oli kuni lepingu sõlmimiseni ajutiseks rahvusvaheliseks piiriks. 1. detsembril 1918 hääletas Banati rumeenlaste rahvuskogu Rumeenia kuningriigiga liitumise poolt. Slovakkia, millest sai Tšehhoslovakkia osa (*status quo*, mille kehtestasid Tšehhi leegionid ja mille kiitis heaks Antant 25. novembril 1918).

1. detsembril 1918 kutsuti Ungari delegatsioon ametlikult Versailles' rahu-konverentsile, kuid Ungari uus piir oli suures osas ilma ungarlaste osaluseta kindlaks määratud. Ungari lõplik piir määrati kindlaks Trianoni rahulepinguga, mis kirjutati alla 4. juunil 1920. Lisaks eelnimetatud aladele jäid sellest välja järgmised: ülejäänud Transilvaania koos kunagiste Ida-Ungari aladega, mis anti Rumeeniale; Ruteenia, mis vastavalt 1919. aasta Saint-Germaini lepingule loovutati Tšehhoslovakkiale; enamik Burgenlandi, millest 1919. aasta Saint-

Germaini lepingu alusel sai Austria osa; Soproni piirkond, mis otsustati 1921. aasta detsembril rahvahääletuse tulemusel jätta Ungarile (ainuke koht, kus lubati rahvahääletust); Medimurje ja Prekmurje, mis anti Serbia-Horvaatia-Sloveenia kuningriigile. Trianoni rahulepinguga määrati Ungarile Pécs, Mohács, Baja ja Szigetvár – linnad, mis olid alates 1918. aasta novembrist kuulunud Jugoslaaviasse.

1938. aasta Müncheni lepinguga ning Viini arbitraaži 1938. ja 1940. aasta otsustega sai Ungari pärast Tšehhoslovakkia lagunemist ja pärast Saksa-maa kallaletungi Jugoslaaviale tagasi suure osa oma endistest aladest. Nendel territoriaalsetel muudatustel ei olnud aga pikka iga, kuna Pariisi rahu-lepinguga 1947. aastal kindlaks määratud sõja-järgsed piirid kattusid peaaegu täielikult 1920. aasta piiridega

(<http://en.wikipedia.org/wiki>).

ERP-ED ■

Lääne-Balkani riikide püüdlused ja väljavaated ELiga ühinemiseks

Doris Pack

Euroopa Parlamendi liige, Saksamaa

Viimase kümnendi traagiliste sündmuste järel vajavad Lääne-Balkani riigid endiselt tõsisel poliitilisel, majanduslikel ja sotsiaalsel reforme ning Euroopa Liidust on kujunenud piirkonna jaoks ainuke stiimul, mis tagab arengu ja demokraatiseerumise. Sealsed riigid on mõistnud, et EL toetab sallivust, inimõigusi, kultuurilise mitmekesisuse tunnustamist ja heanaaberlikkust ning pakub kõigile liikmesriikidele turvalisust, jõukust, õiguskorda ja majandusarengut – paljutki, millest nendes riikides on minevikus puudust tuntud. Seetõttu jätkavad Lääne-Balkani riigid otsusekindlalt reforme, et täita ELi kehtestatud tingimused ja liikmeks saamisega seotud kohustused.

Euroopa Liit on omakorda korduvalt ning igal võimalusel rõhutanud Lääne-Balkani riikide väljavaadet liiduga ühineda ja teatanud oma valmisolekust ühinemise eelse protsessiga edasi liikuda. ELi ning Kagu-Euroopa riikide majandus-, poliitika ja õiguskoostruktuuri raamistik on viimastel aastatel oluliselt tugevnenud. Astutud on konkreetseid samme, tehtud uusi algatusi ja toetatud nende riikide järelejätkumist Euroopale. Lääne-Balkani riikide lähene mine ELile on muutunud meie välispoliitika suurimaks prioriteediks ning meistri ja õpipoisi suhe on üha enam asendumas võrdse partnerlusega. Sellegipoolest ei ole asjad veel päriselt nii kaugel ei õigusriigi, hea halduse ega õigus- ja haldusreformide valdkonnas, kus endiselt leidub suuri lahendamist vajavaid probleeme. EL on prioriteediks seadnud eelkõige piirkonna inimsuutlikkuse tugevdamise, toetades selleks kodanikuühiskonna kui demokraatliku avaliku elu olulise osa konsolideerumist.

Arvestades, et meie sealsetes partnerriikides on väga noor elanikkond, tundub mulle, et investeerimine haridusse ja kultuuri oleks ELi ja Lääne-Balkani tõhusaim ühissettevitamine ning Kagu-

Euroopa riikide edaspidise arengu parim tagatis. Hariduseta ei ole võimalik üle saada mineviku varjudest ega saavutada eri rahvusgruppide leppimist ja jätkusuutlikku arengut. Seetõttu mõistavad nii EL kui ka Kagu-Euroopa riigid vajadust tugevdada kultuurikoostöö abil sealse piirkonna paljurahvuselise elanikkonna ühtekuuluvustunnet ja täiendada Lääne-Balkani riikide haridusprogramme. Peale selle on EL kinnitanud valmisolekut suurendada Erasmus programmi raames üliõpilasvahetuse jaoks antavaid summasid, toetada programmi „Aktiivsed noored” abil noorte tegevust ning luua Lääne-Balkani riikide jaoks ka uusi ühenduse programme, et pakutud võimalused täielikult ära kasutataks.

Praegused saavutused Lääne-Balkani riikide viisarežiimi lihtsustamisel on piirkonnas väga oodatud ja valmistavad inimestele suurt heameelt, kuid need on üksnes tilk vett, mis ei kustuta janu ELi ja siinse elulaadi, väärtuste, normide ja kultuurilise mitmekesisuse tundmaõppimise järele. Plaan astuda Kagu-Euroopa riikidega dialoogi viisanõude kaotamise etappide üle on samm õiges suunas. Inimestevahelised kontaktid on sama vajalikud kui ametlikud sidemed, seetõttu pean ma viisavabadust Lääne-Balkani riikidega ülioluliseks ja loodan, et see saavutatakse võimalikult peatselt. Viisapiirangute kaotamisega annaksime just noortele, kes on iga ühiskonna edasiviiv jõud ja kellest kunagi omakorda saavad juhid, võimaluse Euroopat avastada ja seal omandatud kogemusi kodumaal kasutada.

EL on piirkonna suurim toetaja ja kaubanduspartner, kuid Lääne-Balkanil vajatakse uusi arenguiimpulsse veelgi ning iga EList või rahvusvahelistelt partneritelt saadud lisainvesteering on enam kui teretulnud. Sellest võidaksid mõlemad, nii Lääne-Balkani riigid kui ka EL, kes saaks kasutada tohutuid võimalusi, mida pakuvad sealne noore ja odava tööjõuga tööturg ja kaunis loodus. Praegu Kagu-Euroopa riikides valitsev suur tööpuudus loob soodsa pinna

EP fototeenistus

organiseeritud kuritegevusele ja inimkaubandusele, illegaalsele sisserändele ELi riikidesse ja eaturvalisusele piirkonnas endas. Olukorda tuleb muuta võimalikult kiiresti, luues töökohti ja pakkudes noortele tulevikuväljavaateid. Tihedam koostöö turismi, energeetika, infrastruktuuri, transpordi ja keskkonna valdkonnas saab meie suhteid üksnes tugevdada ja suurendada heaolu kogu maailmajaos.

Uus tahk meie suhetes Lääne-Balkaniga toetab alt üles toimuvaid reforme ning näitab, et piirkond on muutunud küpsemaks ja meistri-õpipoisi suhte asemel võime üha sagedamini kohata võrdset partnerlust. EL tervitab hiljutist arengut seoses Lääne-Balkanile olulise panuse andnud stabiilsuspakti ümberkujundamisega piirkondlikuks koostöö- nõukoguks, mille ülesanne on juhtida ja jälgida Kagu-Euroopa koostööprotsesse piirkondliku võrgustiku abil ja hõlbustada Euroopa integratsiooni.

Me oleme pidevalt rõhutanud, et naabritevahelised head suhted ja piirkondlik koostöö on põhitingimused ELi liikmeks saamisele. Seetõttu pakume piirkonnas endiselt oma toetust ja abi ebakõlade lahendamisel ning õhutame osalisi nende tegevust üle vaatama ja leidma kõigile vastuvõetavad lahendused. 16. veebruaril kiitsid ELi riigid ühehäälselt heaks uue rahvusvahelise

Scanpix

3. aprill 2008, Albaania pealinn Tirana. Albaanlased tähistavad kutse saamist NATOsse.

missiooni Kosovos. ELi juhtimisel toimuv tsiviilmissioon on kaheosaline, hõlmates esiteks õigusriigi valdkonda (õigusemõistmine, politsei, toll jms) puudutavat Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika missiooni (EULEX), mille ülesanne on kriminaalõigussüsteemi reformi jälgimine, ja teiseks rahvusvahelist tsiviilbürood (ICO), mille ülesanne on jälgida, kuidas rakendatakse Ahtisaari plaani – parimat lahendust, mis jäi sõelale pärast Priština ja Belgradi läbirääkimiste tähtaja lõppu 10. detsembril.

Nendele saavutustele vaatamata ei ole piirkonnas siiski veel piisavalt ühtsust. Viimased sündmused Serbias pärast Kosovo vältimatut ühepoolset iseseisvuse väljakuulutamist ei aita kaasa Serbia rahva eesmärgile lõimuda ELi struktuuridega. Mul on äärmiselt kahju vägivaldaaktatsioonide pärast, mida korraldasid rahvusäärmuslikud jõud Belgradis asuvate välissaatkondade vastu, ning ma olen täiesti veendunud, et need jõud ei esinda Serbia üldsust, kes mõistab need aktioonid hukka samavõrd kui minagi. Praegune olukord Serbias on väga keeruline. Riik seisab ristteel Euroopa-meelse ja rahvusäärmusliku arengusuuna vahel. Serbia ja ELi suhted

ei sõltu ELi seisukohast Kosovo küsimuses ning ma loodan, et Vojislav Koštunica juhitud Serbia Demokraatlik Partei (DSS) ja Tomislav Nikolići juhitud Serbia Radikaalne Partei (SRS) aktsepteerivad lähiajal reaalselt olukorda ja muudavad tulevaste põlvkondade huvides oma suhtumist. EL on Serbiale juba ukse avanud ja soovib suhete tihenemist ning stabiliseerimis- ja assotsiatsioonilepingu kiiret sõlmimist, mille tingimuste täitmine kinnitaks riigi ELi arenguteele, stabiliseerides seeläbi kogu piirkonda.

Iga riigi lähenemine ELile on tema saavutustest. Positiivne näide on Horvaatia, kellega oleme alustanud ühinemisläbirääkimisi ja kellelt ootame veel sulgemata peatükkides seatud eesmärkide kiiret saavutamist, et riik võiks lähiajal saada ELi täisliikmeks. Horvaatia eeskuju innustab kindlasti ka ülejäänud Lääne-Balkani riike täitma ELiga ühinemise poliitilisi, õiguslikke ja majanduslikke tingimusi.

Makedoonia sai ELi kandidaatriigi staatuse 2005. aasta detsembris – loodetavasti avaldab riik valmisolekut alustada veel selle aasta jooksul ühinemisläbirääkimisi.

Albaania on jäänud Kosovo küsimuses tasakaalukaks, aidates nii kaasa piirkonna stabiilsusele. EL on tähendanud positiivseid muutusi, mis on riigi majanduses toimunud tänu stabiliseerimis- ja assotsiatsioonilepingu vahelepingu rahuldavale rakendamisele. Lähitulevikus on oodata suuri kohtu- ja valimissüsteemi reforme. Valitsuse tegevus keskendub nii neile valdkondadele kui ka võitlusele korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu.

Montenegro edu pärast iseseisvumist 2006. aasta juunis on kõrgelt hinnatud ja see võimaldas sõlmida ELiga stabiliseerimis- ja assotsiatsioonilepingu.

Sellise lepingu loodame sõlmida ka Bosnia ja Hertsegoviinaga, kuid kõigepealt peavad riigi poliitilised juhid jõudma kokkuleppele politseireformis.

Kõikide Lääne-Balkani riikide tulevik on seotud Euroopa Liiduga ning nende kaasamine Euroopa integratsiooni on ELi pikaajaline ülesanne.

Lääne-Balkani riike oma perre võtmata ei saa EL kunagi valmis.

ERP-ED

Mis toimub Euroopa Nõukogus?

Andres Herkel
Riigikogu liige

Kaks töörežiimi

Euroopa Nõukogu Parlamentaarsel Assambleel (ENPA) on kaks päris erinevat töörežiimi. Üks asi on käia neli korda aastas Strasbourgis assamblee istungitel, osaleda komiteede töös, hääletada ja vahel harva ka sõna võtta. Nii töötab õieti enamik selle suure kogu saadikutest, kus Eesti oma kuue esindajaga moodustab vähem kui ühe protsendi kogu koosseisust.

Mina sattusin 2004. aastal teise olukorda, kui mind valiti Aserbaidžaanis poolt Euroopa Nõukogu ees võetud kohustuste järelevalve raportööriks. Keset kõige kuumemat suve sõitsin siis koos Andreas Grossiga esimest korda Bakuusse. Selliseid raporteid tehakse kahekesi. Gross oli juba kolm aastat raportöör olnud, mina pääsesin esimest korda Strasbourgi koosolekute ja glamuursete vastuvõtude kõrvalt välitööle. Nüüd olen sellistel missioonidel käinud rohkem kui kümme korda, mul on Grossist alates juba kolmas kaasraportöör ning praegu valmistan Aserbaidžaanis kohta ette viiendat raportit. Lisaks olen kahel korral esitanud raportit Valgevene kohta.

Ometi on just too esimene käik mulle teravalt meelde jäänud. Mäletan hiliste õhtutundideni kestnud kohtumisi ning inimesi, kes tulid Grossi kui väljamaa imetegija juurde paber näpus, et mõnele probleemile lahendust leida. Peamiselt oli tegemist mõne vangistatu sugulasega. Mõtlesin tookord, et upun sellesse infotulva, mis igalt poolt meieni jõudis ja mille korrastamiseks polnud ühest kohast teise kiirustades sugugi aega. See oli erakordne muljeterohkus: vangis ja vabaduses opositsioonijuhid, uhketes kabinettides president ja ministrid ning ametus olukorras Karabahhi põgenikud. Ega ülejäänud reisidki pole olnud vähem värvikad, vahe on vaid selles, et olukorrad ja inimesed on saanud tuttavaks ja mõne probleemi lahendamatus kahjuks samuti.

Euroopa Nõukogu roll

Lõpuks sünnivad neist käikudest raportid, sünnib poliitika. Riigile läheb vägagi

Euroopa Nõukogu

Pärast Andreas Grossi Šveitsist, kes nüüd juhib ENPA sotsiaaldemokraatide rühma, ja Tony Lloyd'i, kellest sai leiboristide fraktsiooni esimees Briti parlamendis, on Andres Herkel kaasraportööriks Aserbaidžaanis omaaegse Bulgaaria kommunistliku partei juhi Todor Živkovi lapselaps Jevgenia Živkova. Kaasraportöörid kuuluvad alati eri parteirühmadesse. Pildil Herkeli ja Živkova pressikonverents Bakuus 7. veebruaril 2007.

korda, kuidas Euroopa Nõukogu olukorda hindab. Ja kui Euroopa Nõukogu mõne probleemi ees silma kinni pigistab, siis läheb see selgrootus korda nendele, kes režiimi pärast kannatavad.

Võiks ju küsida, et milleks selliseid raporteid vaja on? „Mis see meie asi on, Eesti osas lõpetati järelevalve enam kui kümme aastat tagasi?“ Üks võimalus on tõesti selline, et pärast probleemi enda kaelast ärasaamist oleme vait ja vagurad – ei sekku ega tõmba endale tähelepanu. Selline kapseldumine pole siiski vastutustundlik ega vasta pikas vaates ka meie rahvuslikele huvidele. Õnneks on Eesti riik valinud teise tee, asudes aktiivselt toetama uusi demokraatiasid ja üleminekureforme eri riikides.

Maksusüsteemi või majandusreformide nõustamisel pole Euroopa Nõukogust suuremat abi. Küll aga on ta oluline instrument inimõiguste ja demokraatia tagamiseks. Eriti tahan nimetada Inimõiguste Kohut, aga ka näiteks nn Veneetsia komisjoni, mis nõustab liikmesmaid riigiõiguse küsimustes. Parlamentaarsel Assambleel on eriline roll. Ta teeb otsused riikide vastuvõtmiseks, veab kohustuste täitmise järelevalvet ja käsitleb teravaid poliitilisi küsimusi.

Assamblee juhtimine

ENPA juhtimisega seotud küsimuste esiletõus peegeldab kõige ehedamalt neid

muutusi, mida Euroopa Nõukogu on pärast Berliini müüri langemist läbi teinud. Lisandunud on tohutu hulk riike – kõigepealt kobedamad Ida-Euroopa riigid, sealhulgas Eesti, hiljem mitmed SRÜ riigid ja hulk probleemseid Balkani riike. Ühelt poolt on kasvanud probleemsete riikide hulk, teiselt poolt on põhi-vabaduste olukord mõnes liikmesriigis viimastel aastatel ka selgelt halvenenud.

Kõik see on tekitanud teatud ringkaitse ning katsed seni kehtinud standardid alla lasta. Lisaks on Lääne-Euroopa poliitika hulgas alati olnud neid, kes kas naivistlikel või kes teab millistel pragmaatilistel kaalutlustel on valmis mõnele riigile, näiteks Venemaale, järeleandmisi tegema. Seega võitlevad assamblee sees pidevalt kaks lähenemist – rangelt väärtuspõhine ja too teine, mis püüab kriitikahambad siledaks lihvida.

Kui vaadata assamblee senist ajalugu, siis on juhtivad ametikohad, eeskätt presidendid ja peasekretäri oma, ikka läinud Lääne-Euroopa vanadesse liikmesriikidesse. Peale selle on need võtme-positioonid kuulunud peamiselt Euroopa Rahvaparteile ja sotsiaaldemokraatidele, kuid ka liberaalidele. Euroopa Demokraatide Fraktsioon (EDG) ja vasakpoolsed pole seni lõõgile saanud. Eriti EDG on viimasel ajal jõudsalt kasvanud, nimelt SRÜ ja Ida-Euroopa riikide parteide arvel, keda ideoloogiliste küsitavuste

tõttu pole Euroopa Rahvaparteise vastu võetud.

Tuleb tunnustada, et nagu Euroopa Parlamendis, nii käib ka ENPA-l tippametikohtade täitmine nomenklatuurse protseduuriga, kus parteirühmad positsioonid omavahel ära jagavad. Sisulise kaaluga valimised toimuvad pigem parteirühmade sees. Presidendiks või peasekretäriks on lootust saada parteirühmade valitud esimeestel. Vastavalt rühmadevahelisele kohajaotusprogrammile valitakse rühma sees komisjonide ja aseesimeeste kandidaadid, kes seepeale vääramatu jõuga vastava koha ka saavad.

Margeloviga ja ilma

Rotatsioonisüsteem hakkas kinni jooksuma, kui valitsemisjärg lähenes EDG-le ja selle juhile Mihhail Margelovile. See oluks esimene võtmepositsioon endise sotsialismileeri riigile, pealegi olukorras, kus inimõiguste ja demokraatia olukord Venemaal on järsult halvenenud. Pigem nägi väärtus-põhine lähenemine selles olukorras ette vajadust juhtida teravalt tähelepanu olukorrale Venemaal. Seetõttu kujunes olukord, kus oli ilmne, et Margelov ei jää ainsaks kandidaadiks ENPA presidendi kohale. Plaanivälise „musta hobuse“, kellena kuluvaarides kaaluti mitut assambleel laialt tuntud saadikut, välja toomine ja valituks osutamine oleks aga lagundanud parteirühmade juhtide vahel sõlmitud kohajaotusleppe muud osad.

Scamptx

Veebruar 2008. ENPA liberaalide fraktsiooni esimees Andreas Gross vestleb Venemaa Liberaaldemokraatliku Partei esimehe Vladimir Žirinovskiga. Žirinovski kandideeris viimastel valimistel ka Venemaa presidendiks, kuid jäi alla Kremli favoriidile Dmitri Medvedjevile.

Nii lihtne oligi mehhanism, mis tõi Margelovi asemel uueks ENPA juhiks sotsiaaldemokraatide rühma juhi José Maria de Puigi. Rotatsiooni rühmade vahel alustati teisest kohast, formaalseks põhjenduseks toodi assamblee töökorra muutmine. Muu hulgas lühendati presidendi ametiaega kahele aastale ja tore oli alustada sotsidega. Margelovi probleem võib aga uuesti esile tõusta juba vähem kui kahe aasta pärast. Vahepeal tõuseb Rahvapartei või liberaalide rühma juht peasekretäriks ja siis on voor taas

EDG juhi käes. EDG-s olevad mõjukad briti konservatiivid pole andnud vähimatki märki sellest, et nad sooviksid ENPA juhi kohal näha kedagi teist peale Margelovi.

Seega on olukord keeruline, kuid Eesti ei tohi ENPA-le käega lüüa. ENPA on eriti uute demokraatiate jaoks väga oluline rahvusvahelise poliitika instrument. Paljus sõltub ENPA töövoime aga sellest, kes ja kuidas organisatsiooni juhib. ■

Herkelil kompvek taskus, kuid etteheide keelel

Ajalehest „Jeni Musavat“ 10.02.2008.
Famîl Džäffärlî
Tõlkinud Vidadi Mamedov

Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Aserbaidžaaani raportöör Andres Herkel kohtus teisipäeval poliitvangidega. Etteheitvad sõnad, millega ta selle kohtumise käigus pöördus valitsuse Euroopa saadiku Sämäd Seidovi poole, näitasid, milline häbivääne olukord on meie riigis mitte ainult inimõiguste, vaid ka teiste väärtushinnangute vallas. Kuulda neid sõnu välismaalase suust on väga raske ja häbistav. Aga mis teha, see on kannatuste reaalsus, milles me elame – Aserbaidžaaani reaalsus.

Herkel kohtus vanglas rahvuskangelase Rasim Äkbäroviga. Nähes Rasim Äkbärovi olukorda, väljendas eestlasest saadik oma negatiivset suhtumist väga originaalse ja ootamatu žestiga. Herkel võttis taskust kompveki, näitas seda Sämäd Seidovile ja ütles: „Selle kompvekipaberi peal on Eesti rahvuskangelase pilt. Meie armastame oma kangelasi sedavõrd, et toodame nende auks isegi kompvekke ja maiustusi. Teie aga lasete oma rahvuskangelastel vanglas mädaneda.”

Mina ei heida Herkelile ette seda žesti ja neid sõnu. Herkeli kibedat hukkamõistu, tapvat irooniat ja pilget pean pöördumiseks mitte ainult austatud Seidovi, vaid ka enda, kogu meie ühiskonna, meie rahva ja valitsuse poole. /---/

Andres Herkeli kommentaar:

Tegelikult olid mul kotis šokolaaditahvlid iga poliitvangi jaoks, kellega kohtusin. Teadsin muidugi, et Äkbärovit austatakse Karabahhi sõja kangelasena. Valisin talle kotis sorides Kalevipoja, mitte Linda, ja natuke ma toda Kalevipoja pilti seletasin tõesti. Võib öelda, et ajakirjanikud tegid šokolaadist väikse kompveki, aga minu sõnadest suure „loo“. Palju inimesi meie kohtumise juures ei olnud, ajakirjanikke ammugi mitte. Kes teab, kust see jutt ringlema läks. Eks legendid tekivadki müstiliselt, aga pisut on neis tõtt ka.

Rasim Äkbärov tuleks vabastada juba arvestades tema väga halba tervislikku seisundit.

Põhja-Kaukaasia püssirohutünn

Marko Mihkelson

Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni esimees

Kui ma 2006. aasta novembris koos Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee kolleegidega viimati Tšetšeenias käisin, näis olukord kohapeal rahulik ning Moskva-meelsete võimude kindla kontrolli all. Teekonna Groznõist Kaukasuse eelmäestikus asuvasse Šatoisse võis siis autol läbida ilma ühegi kontrollpostita.

Veel 2005. aastal oli see võimatu, rääkimata siis minu varasematest sõjakogemustest (ajakirjanikuna mõistagi) kümnekond aastat tagasi. Alles hiljem sain teada, et samal ajal, see on siis 2006. aasta novembris, käis Lääne-Tšetšeenias suur operatsioon separatistide liidrite tabamiseks. See lõppes tulutult.

Tšetšeenia presidendi Ramzan Kadõrovi hirmu- ja kultusvalitsemine on suutnud konsolideerida võimu Tšetšeenias, kuid see on hapram kui välja paistab. Kadõrovil on küll olemas Kremli jõuline toetus, kuid Tšetšeeniale iseloomulikus klanniühiskonnas ei pruugi see sugugi olla jätkusuutlikkuse tagatiseks.

Üks Kadõrivi kunagisi kaasvõitlejaid, Movladi Baisarov on teda iseloomustanud nii: „Ta käitub kui keskaegne türann. Kui keegi räägib toimuvast tõtt, siis see tähendab iseenda surmaotsusele allakirjutamist. Ramzan on ise õigus. Ramzan tegutseb totaalse karistamatuse tingimustes”. Kas just need sõnad said talle endale saatuslikuks, kuid fakt on see, et 18. novembril 2006 tapsid Kadõrovi kõriloikajad Baisarovi Moskva südalinnas miilitsa silme all.

Ka mulle jättis Kadõrovi paaril toimunud kohtumisel jõhkra ja enesekindla liidri mulje, kes on valmis teelt pühkima kõik, kes tema võimutäiust kas või veidigi ohustavad. Mäletan, kuidas ta 2005. aastal ühe mu küsimuse peale Bassajevi kohta sedavõrd põlema läks, et ei suutnud kohati ennast valitseda. „Mina olen siin kõige võimsam. Bassajev pole keegi ja küll ma ta ükskord kätte saan,” ütles Kadõrov.

Kadõrovil endal jäi Bassajev tabamata, kuid 2006. aasta suvel leidis Tšetšeenia mässuline Inguššias relvi täis veoauto plahvatuses oma otsa. Kuigi Venemaa eriteenistused väidavad, et see oli nende tegu, usuvad paljud paljasse õnnetusjuhtumisse.

Ometi reedab Groznõi kesklinn, et Kadõrov on mõistmas, mis lisaks jõule ja äraostmisele võib ühendada killustatud rahva. See on usk. Ma olen veendunud, et teist nii suurt mõseed, kui seda praegu türgi ehitajad püstitavad Groznõi kesklinna, mujal Põhja-Kaukaasias ega kogu Venemaal ei leia.

Mitte üksnes tänases Tšetšeenias, vaid kogu etniliselt kirevas Põhja-Kaukaasias hakkab tegelikke suhteid määrama just radikaliseeruv islam. Arvestades, et suhteliselt väikesel Põhja-Kaukaasia territooriumil elab ligikaudu 150 eri rahvust, muudab üha tugevnev usudenteet selle piirkonna Venemaa võimudele üliohtlikuks püssirohutünniks.

Tegelikult võime öelda, et juba mõnda aega ei saa me rääkida üksnes Tšetšeenias kui vägivalda ja sõja koldest. Täna pole alles jäänud sisuliselt ühtegi Põhja-Kaukaasia „vabariiki”, kus vähemal või rohkemal määral ei leiaks aset kokkupõrkeid ususisside ning föderaalvõimude esindajate vahel.

Samuti pole vähemalt praegu enam asjakohane rääkida Tšetšeenia või Itškeeria rahvuslikust vabadusvõitlusest nii, nagu see oli aktuaalne veel president Džohhar Dudajevi ajal.

Veelahe hakkas tekkima juba 1990ndate aastate teisel poolel. Kui uskuda tänaseks eksiilis elavat Itškeeria endist välisministrit Ahmed Zakajevit, siis võib radikaalse islami impordis ja juurutamises süüdistada ennekõike Venemaa eriteenistusi. Toona nägi Moskva selles vahendit iseseisvusliikumise diskrediteerimiseks. Ja see õnnestus hiilgavalt.

Ometi on just pelgal radikaalsel islamil põhinev liikumine ja sissitegevus tänaseks Põhja-Kaukaasiat tervikuna rohkem pingestamas kui miski muu. Oluliseks tähiseks siin võib pidada Kaukaasia Emiraadi väljakuulutamist 31.

oktoobril 2007 (1428) senise Itškeeria presidendi Dokka Umarovi poolt. Umarov määras ennast ühtlasi ka emiraadi esimeseks emiiriks (<http://www.kavkazcenter.com/russ/content/2007/11/21/54480.shtml>).

Samuti saatis Umarov mõned päevad hiljem laiali kõik Itškeeria varasemad võimuorganid ning tühistas eksiilis viibivate Itškeeria esindajate (näiteks Ahmed Zakajevi) volitused. Nende asemele on määratud uued inimesed.

Kaukaasia Emiraadi piirid on lõpuni määratlemata, kuid sinna kuuluvad kõik Põhja-Kaukaasia regioonid Tšerkessias Dagestanini. Pole välistatud, et emiraadi loojate mõtetes võivad selle piirid laieneda nii lääne kui ka lõuna poole.

Tänaseks pole Kaukaasia Emiraati tunnustanud ükski välisriik ja vaevalt seda keegi ka lähemal ajal teeb või teha kavatseb. Ometi pole see takistuseks 44-aastase Umarovi ja tema juhitud usu- võitlejate tegevuses.

Islami džihaadi lipu all püüab Umarov ühendada etniliselt kirjut Põhja-Kaukaasiat Venemaa kesk- võimu vastu. Kusjuures pinnas kaasatundjate või aktiivsete võitlejate leidmiseks on soodus.

Eranditult kõik Põhja-Kaukaasia regioonid on sügavas majanduslikus depressioonis, mille kaasnähuks on mõistagi kõrge tööpuudus. Nii regionaalne kui ka föderaalne võim on kohalike elanike silmis kaotanud usaldust ning legitiimsust. Moskva poolt soositud klannide või regioonide liidrid teenivad pigem kesk- võimu kui kohalike elanike huve. Sealt ka need usalduskäärid.

Sellel foonil areneb kiiresti paralleelne sotsiaalpoliitiline struktuur islamikoguduste näol. See fenomen ei ole tingimata aldis radikaalsele islamifundamentalismile, kuid loob vaieldamatult sotsiaalse ruumi, kus Venemaa kesk- võimu toimehoovad oluliselt ahenevad. See aga suurendab sotsiaalset pinget regioonis tervikuna ning võimaldab Umarovi juhitud liikumisel edu saavutada ja seda võib-olla isegi kasvatada.

Pealegi on Moskvast küllaga jõudusid, kellele on segadus Tšetšeenias ja Põhja-

Scanpix

Tšetšeeni presidendi Ramzan Kadõrovi võitlejad Groznõi sissesõidu valvel. Võitlejaid juhtiva ohvitseri sõnul on Venemaa Kadõrovi üksused hästi välja õpetanud ja relvastanud ning saanud selle eest vastutasuks Tšetšeenias suhtelise stabiilsuse.

Kaukaasias meelepärane. Sealt lähtuv oht on alati sobinud vahendiks keskvõimu konsolideerimisel. Olgu siin viimasteks näideteks kas või stalinistlikud valimistulemused Tšetšeenias või Inguššias.

Elööldut arvestades on päris ilmne, et olukord Põhja-Kaukaasias lähematel aastatel tõenäoliselt ei rahune, vaid vastupidi pingestub veelgi. Arvestades, et 2014. aastal korraldab Venemaa Sošhis

taliolümpiamängud, võib vaid eeldada, millise sütiku võib see Põhja-Kaukaasia püssirohutunnile anda. ■

Edasi minevikku!

Juri Jemeljanov „Miks nad ei armasta pronkssõdurit?”

Juhan Sillaste

Juri Jemeljanovi raamat „Pribaltika¹. Potšemu oni ne ljubjat Bronzovogo soldata?” ilmus 2007. aasta sügisel. Potentsiaalsele lugejale antakse esmane häälestus ette juba nii kujundusega kui ka pealkirjaga – kui ei armastata, tuleb selles näha ohtu/ähvardust Venemaale. Kujundus on kõnekalt pretensioonikas: haakristidega ülekülvatud Eesti kaart koos eraldi triibustatud, Venemaa Föderatsiooni poolt üle võetud endise EW aladega.

Miks nad pronkssõdurit ei armasta?

Autor Juri Jemeljanov sai meile tuntuks 1989. aasta augustis ajalehes „Sovetskaja Rossija” avaldatud räige artikliga Molotovi–Ribbentropi pakti kohta. Tema positsioonid pole aja jooksul muutunud, sest 18 aastat hiljemgi püüab ta tõestada, et salaprotokolle pole olnud. Need olla vaid mingid ei tea kelle koostatud mustandmärkmehed. Küll aga on kasvanud publitsisti ambitsioonid, mis ületavad ajaloolaste malle. Nüüd laieneb Jemeljanovi haare tervele aastatuhandele, mida

vaadates Jemeljanov järeldeb, et Baltikumi ja Venemaa rahvaste saatused on ammu läbipõimunud. Nimelt on Baltimaad korduvalt olnud kohaks, kus on kulgenud Vene ajaloo tähtsaimad sündmused” (lk 564). See järelendus on võrreldav serblaste teooriaga Kosovos asuvatest pühapaikadest, mille tõttu ei tohi Kosovo iseseisev olla.

Pronkssõdurist endast on raamatus juttu vaid paaril leheküljel. Jemeljanov sisendab vene lugejale, et „Baltikumi ja Venemaa suhetes on valitsenud sajandeid

sõprus ja koostöö” ja on olnud vaid üksikuid „dramaatiliste kollisioonide aastaid”.

Kokku on raamatus 36 peatükki. Mõned ilmekamad pealkirjad:

- Sõdade, segaduste ja ülestõusude sajand (meil kõrgelt hinnatava Rootsi aja kohta – J. S.)
- Miks eestlased ja lätlased ei kartnud venestamist
- Kuidas tekitada peavalu Nõukogude Liidule
- Fašism võidab Saksamaal ja Baltikumis
- Juunirevolutsioonid
- Orjastamine ja vabastamine
- Tagasi fašismi juurde

Kahjuks teisendub lähem tutvumine esmapilgul aukartust äratavatesse akadeemilistesse aksessuaaridesse rüütatud üllitiselega juba esimeste peatükkide lugemise järel pettumuseks. Autor ja tema abilised on tõepoolest kõvasti vaeva näinud, konspekterides hoolikalt möödunud sajandi keskpaigas ilmunud NSVLi ja NSVde² ametlikke ajalugusid, parteikongresside stenogramme, nõukogude statistikakogumikke jms. Eesti ajaloo asjus on suurimaks autoriteediks ajaloolaseks tituleeritud vana bolševik Oskar Sepre koos Viktor Kingissepa ja I. G. Kebiniga³. See kõik hõlmab raamatu mahust tubli kaks kolmandikku. Vaevalt on siinkohal mõtet asuda vaidlusse üleilsete normatiivsete arusaamadega. Aeg on oma töö teinud juba ilma retsensenditagi.

Siiski pakub Jemeljanov ka uudsemaid vaatenurki. Nimelt olevat Baltikumi vabastamisele asunud ammu enne 1944. aastat. Seda tehti juba XV sajandi alguses, kuid kahjuks see „ajalooline šans vabastada kõik Baltikumi rahvad läks luhta”, kuna „kõigi slaavi rahvaste ja leedulaste solidaarsus Lääne agressorite vastases võitluses polnud küllalt tugev ning asendus vastastikuse kahtlustamisega” (lk 32–34). Näib, et me tajume sõna „vabastamine” vormiliselt korrektse tõlke puhul erinevalt. Vene pool peab silmas mingi territooriumi vabastamist sealsest võimust, selleks et seal oma võimu kehtestada. Nobeli preemia laureaat Ivan Pavlov tõdes juba 1918. aastal oma kõnes „Vene mõistusest”, et „vene mõistus ei kinnistu faktide külge, ta armastab rohkem sõnu ning opereerib nendega, /---/ ei kontrolli sõnade

tähendust, ei lähe sõnade kulisside taha, ei armasta otsa vaadata tõelisele tegelikkusele”. Siit tulenevadki arusaamatused nendega, kes pea kõigi venelaste arvates on nende poolt vabastatud.

Vene maailmatunnetuses valdab arusaam „territoorium on kõik, inimesed ei miski”. Lõpuks on inimesed, isegi terved rahvad, erinevalt territooriumist teistsaldatavad.

Teine uudne vaatenurk: ka nõukogude ajal olevat toimunud vene inimeste jõhker diskrimineerimine. See väljendus „mitmete kohalike juhtide soovimatutes määrata (keelt mitte oskavaid – J. S.) venelasi ükskõik millistele administratiivsetele ametikohtadele” (lk 488). 1959. aastal arutati asja Hruštšovi eesistumisel NLKP Keskkomitees, kuid partei ja valitsuse juhid ei võtnud ette midagi resoluutset.

Kaasaega käsitlev osa räägib peamiselt Eestit tabanud viletsusest (ühe näitena vaid väide, et elatustase Eestis on langenud nõukogude ajaga võrreldes viis korda) ning fašismi võidukäigust Baltikumis.

Lisaks on raamatu Eestit puudutavas esituses hulgaliselt vigaseid koha- ja isikunimesid ning faktimoonutusi. Vaevalt see Läti ja Leedu osas teisiti on. Mäletatavasti annab eeskuju hoolimatutes faktide vastu Venemaa president isiklikult. Tuletagem meelde tema etteastet pressikonverentsil Astrid Kanneli küsimustele vastates. Putini hinnangul andis 1918. aastal Venemaa osa maid vabatahtlikult Saksamaale ja see ongi Eesti iseseisvuse alus. „Hiljem need maad võeti lihtsalt tagasi,” ütles Putin. „Ma ei viitsinud ülikoolis küll eriti õppida, kuna jõin palju õlut, kuid üht-teist veel mäletan. Kui need riigid astusid 1939. aastal Nõukogude Liitu, siis ei saanud ju neid 1941. aastal okupeerida.”

Miks niisuguseid raamatuid kirjutatakse ja kirjastatakse?

Peamiselt selleks, et varustada uskuda tahtjaid Venemaal ja „lähisvälismaal” argumentide ja „faktidega” ning hirmutada inimesi välisohuga. Raamatu kirjutaja on mures, et liiga paljud kalduvad Venemaal toetama baltlaste ajalookäsitlust. Veel hullem, EL ja NATO asusid pronkssõduriga seonduvates sündmustes Eesti poolele, seda Tunne Kelami juhtiva osa tõttu ELi ja Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee

otsuste ettevalmistamisel (lk 561). Eesti olevat saanud laboratooriumiks, kus katsetatakse Venemaa-vastaseid meetmeid. Venemaa jaoks on „praegu olukord sada korda hullem kui 1941. aastal” (lk 563).

Miks meil on mõtet sellisel kirjandusel silma peal hoida? Eks ikka selleks, et teada Venemaa relvastust meile peale sunnitud infosõjas. Et see on niru kvaliteediga, pole enam meie mure.

¹ *Прибалтика vs. Baltija. Mõlemat tõlgitakse Baltikum, liide "pri" tähistab Venemaa endisi ning ühel või teisel moel ennistamist vajavaid valdusi. Nt tsaariajal Pribaltiiskije provintsi, Stalini jt ajal Sovetskaja Pribaltika. Sarnaseid näiteid on veel – Priamurje, Pridnestrovje. Impeeriumlikku/imperialistlikku maailmakäsitlust ja vastavat sõnavara vältivad kirjutajad/rääkijad kasutavad väljendit Baltija või stranõ Baltii. Seega meisse suhtumist saab kergelt tuvastada pelgalt terminivaliku põhjal.*

² *NSVL – Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, NSV – Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. – Toim.*

³ *Johannes Käbin – Toim.*

Scanpix

Bhutanlased oma maa esimestel demokraatlikel parlamendivalimistel järjekorras seismas. Massilise, kaheksakümne protsendini ulatunud osaluse tagas Bhutani armastatud kuninga vastav palve oma alamatele.

ÕPETUSSÕNA

Bhutani ettevaatlikud sammud demokraatia poole

Himaalaja nõlvadel asuv väike, kõigest 600 000 elanikuga budistlik kuningriik tegi 24. märtsil otsustava sammu absoluutse monarhia asendamisel parlamentaarsega. Kuninga enda, 28-aastase Jigme Khesar Namgyel Wangchuki korraldusel astus sel päeval 400 000 valimisõiguslikku kodanikku valimisurnide juurde, et valida 47-liikmelist parlamenti.

Otsus valimised korraldada ei tulnud väljastpoolt riiki, vaid sündis kohapeal. Kuninga sõnul soovis ta, et kasvavate ohtudega maailmas ei sõltuks riigis kõik ühestainsast inimesest, kes kõigele lisaks on sattunud troonile tänu budistide poolt usutavale ümbersünnile, mitte tarkusele ja teenetele.

Kuigi kuningakoda jääb alles ka pärast valimisi ning säilib riigis suure mõjujõu, on parlamendivalimiste tulemustest sõltuva valitsuse ellukutsumise näol siiski tegemist võimude lahususe põhimõtte kehtestamisega veel ühes riigis.

Tegelikult asus pikka aega täiesti suletud olnud Bhutan ettevaatliku modernisee-

rimise teele umbes kümme aastat tagasi, kui väga kalli raha eest hakati riiki lubama piiratud hulgal turiste ning legaliseeriti televisioon ja Internet. Aasta enne pärisvalimisi korraldati proovivalimised, et harjutada, kuidas kodanikud urnide juures käituma peaksid.

Samas pole ka pärast märtsis toimunud valimisi oodata, et Bhutan edasise demokraatiseerumise ja kaasajastumise kiirustaks. Esiteks usub enamik bhutanlasi endiselt, et kuningal pole mingit vajadust oma võimu jagada, sest riigi ametlikuks ideoloogiaks kuulutatud sisemaise õnne kogutoodangut suudab ta oma alamatele suurepäraselt tagada ka valitavate poliitikute abita. Teiseks teeb bhutanlasi vägagi murelikuks nende piiride vahetus naabruses asuvate Nepaali, Bangladesh ja India kogemused korruptsiooni, etniliste ja religioosete kokkupõrgete ning moderniseerumisega kaasnevate pahede näol. Ebameeldivate muutuste eest kaitsevad bhutanlased oma maad muu hulgas sellega, et on keelustanud oma riigis mägironimise, säästmaks keskkonda, ning sätestanud

seadusega, et metsadega kaetud ala ei tohi langeda alla 60 protsendi riigi pindalast. Ka on kuningas kohustanud oma alamaid avalikes kohtades liikuma üksnes rahvariides.

Olgugi et valimistesse üldiselt entusiastlikult ei suhtunud, osales 24. märtsil hääletamisel siiski tervelt 80 protsenti valimisõiguslikest kodanikest. Eelkõige tegid nad seda sellepärast, et nii oli palunud neid nende armastatud kuningas.

Valimistulemused ise andsid mäekõrguse võidu Rahu ja Heaolu Parteile, kes sai parlamendis 44 kohta. Ülejäänud kolm kohta jäid Bhutani Rahvaparteile. Kuningakojas tekitas niisugune tulemus mõningast nõutust, kuna mõlema partei sarnaseid platvorme arvestades võinuks eeldada kohtade võrdsemat jaotust. Nüüd tekib Bhutani parlamendis karjiv disproportsioon, kuna opositsiooni võitjaerakonnale sisuliselt pole. See omakorda tähendab, et otsustav sõna jääb ettenähtavas tulevikus endiselt kuningale. ■

Maailmavaatest

Mart Laar

Riigikogu liige

Paistab, et maailmavaatest rääkimine ei ole tänapäeval moes. Kõneldakse parem- ja vasakpoolsuse hägustumisest, kõike-lubatavuse võidukäigust ning poliitilise korrektsuse valitsemisest, nii et võimul olles millegi saavutamise asemel seatakse ainsaks edu kriteeriumiks võimul püsimine. Kui maailmavaatest ka räägitakse, siis peamiselt selles kontekstis, kuidas oma valijaid võimalikult suurel hulgal valimispäeval valimiskastide juurde tuua, ehk kuidas oma toetajatele mitte pettumust valmistada ning neid aktiiv- sena hoida. Kindlad põhimõtted ning väärtustest kinnihoidmine võib poliitikas ilma tegevate „spin-doktorite”, s.o meediaga manipuleerijate arvates vaid häda ja viletsust kaasa tuua.

Selliseid hoiakuid toetab tõdemus, et ka maailma juhtivate poliitikute puhul ei mängi maailmavaateline kuuluvus enam kuigi suurt rolli. Sellest olulisem on isiklik keemia, iseloomude ja hoiakute kokkulangevus. Nii sai tööerakondlane (sotsiaaldemokraat) Tony Blair selgelt paremini läbi padukonservatiivse George Bushi kui oma vennasparteisse kuuluva liidukantsler Schröderiga. Sarnaseid näiteid võib veel palju tuua. Täna- ses Euroopas ei saa enam imestada, kui ametlikult konservatiivsesse perekonda kuuluv Prantsuse president süüdistab tööerakondlast Blairi liiga parempoolse ning liberaalse majanduspoliitika ajamises ning turufundamentalismi levitamises Euroopas. Imestada ei saa ka selle üle, et sotsiaaldemokraatlik Taani peaminister teostas sedavõrd liberaalse tööturureformi, mis ametlikult üliparempoolse Itaalia peaministri Berlusconi jaoks tundus ilmselgelt liiga radikaalsena. Kui sellele „uuest Euroopast” lisada sotsiaaldemokraatide poolt juhitud Bul- gaarias kehtestatud maailma madalaim ühetaoline tulumaks, mida naabruses oleva Sloveenia konservatiivne valitsus läbi ei julgenud viia, on näha, et parem- ja vasakpoolsusest on täna- ses Euroopas

tõepoolest raske rääkida.

Nii tundubki, nagu oleksime postmoder- nismi järel sisenemas postpoliitilisse ajastusse, kus valitseb mitte konkurents erinevate arusaamade vahel, kuidas maailma paremaks muuta või vähemalt mitte lasta tal halvemaks muutuda, vaid soov mitmesuguseid poliitilisi tehnoloogiaid kasutades võimalikult kaua võimul püsida. Erakondi müüakse nagu iga teist kaupa, nagu pesupulbrit või seepi. Oluline pole mitte see, mis neil vahet on, vaid kuidas nad välja näevad, milline on nende „bränd”. Nii pole imestada, kui inimesed ei tunne enam huvi poliitika sisu vastu, vaid suhtuvad sellesse nagu igasse teise äritegevusse.

Iseenesest pole olukorras midagi uut. Samasugune hägustumine on olnud demokraatia loomulikuks koostisosaks varemgi. XIX ja XX aastasaja vahetusel elasid sotsiaaldemokraadid üle põhi- mõttelise muudatuse. Kommunistlikust liikumisest väljakasvanuna leidsid nad ühel hetkel, et oma valijate – see tähendab töövõtjate – huvides on mõttekam üle võtta demokraatliku ühiskonna mängu- reeglid ning leppida kapitalistliku majandussüsteemi aluseks oleva era- omandiga. Mitmed muud Karl Marxi poolt paika pandud põhimõtted, nagu „tugev progresseeruv tulumaks” jäid nende programmi alles, vähe sellest, selle võtsid aja jooksul üle ka parempoolsed erakonnad. Loomulikult hägustus sellise muutusega sotsiaaldemokraatlik ma- ilmavaade, samas võimaldas „keskele” liikumine neil suuremas osas Euroopa riikides võimule tulla. Mõnel pool on seetõttu üsna raske aru saada, mis sotsiaaldemokraate konservatiividest enam eristab. Tony Blairile oli eeskujuks igal juhul rohkem Margaret Thatcher kui tema tööerakondlastest eelkäijad.

Vähemalt niisama suured kui mitte suuremad muudatused on toimunud liberaalidega. Klassikaline liberalism on pürginud ühiskonna radikaalsele uuenda- misele, kaitsnud üksikisiku tingimusteta vabadust enese teostamiseks. Aja jooksul on see poliitilises maailmas paraku

moondunud ülimalt liberaalseks suhtu- miseks omaenda põhimõtetele. Libe- raalsetele põhimõtetele truuks jäämise asemel on liberaalsed erakonnad ma- ilmas pürgimas võimule „iga hinna eest”, olles selleks valmis tegema koostööd ükskõik missuguse erakonnaga. Pole ime, et sõltuvalt valitsuse koosseisust on liberaalsed erakonnad valmis ajama kas äärmiselt konservatiivset või äärmiselt vasakpoolset poliitikat. Kujukaks näiteks sellest on liberaalide saadikurühm europarlamentis, mis ühendab endas sõbralikult nii vasak- kui ka parempool- seid liberaale. Eestist kuuluvad sinna Reformierakond ja Keskerakond, kelle koostöö on Eesti avalikkust tihti jahmatanud. Liberalismi arengukäiku vaadates pole selles tegelikult midagi hämmastavat – eesmärk pühitseb abinõu.

Ainus mõtteviis, mis on üritanud truuks jääda teda algusest peale kandnud väärtustele, on konservatiivne arusa- mine maailmast. Nii nagu heal lapsel ikka, on sellelgi palju erinevaid nimesid ja nägusid. Euroopa Rahvapartei (ERP) ühendab konservatiivseid, kristlik- demokraatlikke, kristlik-sotsiaalseid, rahvuslik-alahoidlikke, rahvuslik- konservatiivseid erakondi, Portugalist ERP-sse kuuluv erakond kannab koguni nime sotsiaal-demokraatlik. Samas tuginevad need kõik samale alusele ehk kristlikule arusaamale inimesest, mis otsib tasakaalu inimesele loomuomase vabaduse ning sellega omakorda seotud vastutuse vahel.

Kuigi ka konservatiivide leeris on nakatunud moodsatest haigustest ning asutud tegelema „poliitikaga”, on ometi just siit kasvanud välja poliitikud, kes on maailma nägu ning käekäiku viimase viiekümne aasta jooksul kõige suuremal määral mõjutanud. Need on poliitikud, kes pole hoolinud ei poliitilisest korrektsusest ega isiklikust populaarsu- sest või poliitilisest otstarbekusest. Nad ei läinud kergema vastupanu teed, vaid tegid seda, mida õigeks ning vajalikuks pidasid. Samas pole olnud tegemist diktaatorite, vaid demokraatlike poliiti-

Scapix

2007. aasta september. Siis veel Ukraina ekspeaminister Julia Tõmošenko külas endisel Suurbritannia peaministril Margaret Thatcheril Londonis.

kutega, kes ei hoidnud võimust kahe käega kinni, vaid olid valmis sellest üsna kerge südamega loobuma, tõdedes: „Mooramees on oma töö teinud, mooramees võib minna.”

Esiteks kerkib sellest reast esile XX sajandi Euroopa üks silmapaistvamaid poliitikuid Winston Churchill. Churchilli karjäär poliitikuna oli sedavõrd pikk, et sellele võib anda väga erinevaid hinnanguid. Kindlasti polnud Churchill eksimatu – ta oli inimene nagu iga teine. Konservatiivse mõtteviisi lahutamatuks osaks ongi arusaamine oma ekslikkusest. Konservatiivid ei tõsta inimest Jumala tasemele, nad on valmis arvestama tema puudulikkusega. Katse hoiduda vigadest viib aga tunduvalt suurema paheni – suutmatusele otsustada. Soov iga hinna eest mitte eksida halvab arengut, pigem tuleb rahulikult ja ausalt tunnistada oma ekslikkust, kuid julgeda sellele vaatamata edasi minna. Seda Churchill ka tegi. Tema suurimaks teeneks oli põhimõtteline vastuseis XX sajandi kahele suurimale tõele – natsionaalsotsialismile ning kommunismile. Paraku kõlasid nii ühe kui ka teise puhul tema hoiatused esialgu kurtidele kõrvadele ning alles hiljem sai maailm Churchilli sõnumist aru.

Teiseks võtmekujuks konservatiivses revolutsioonis on Konrad Adenauer. Teise maailmasõda järel oli Euroopa vajumas sotsialistliku käsumajanduse rüppe. Olukord oli seda ohtlikum, et sellist lähenemist soosis Ameerika Ühend-

riikide „uue lepingu” poliitika. Küsimus polnud seejuures mitte vasakpoolsete jõudude poliitilises võidukäigus, vaid selles, et sotsialistlik käsumajandus poleks suutnud Euroopat välja viia teda Teise maailmasõja järel tabanud kriisist ega luua vastukaalu kommunistlikule süsteemile. Konrad Adenaueri „sotsiaalne turumajandus” tõi siin kaasa põhimõttelise pöörde. Loobumine käsumajandusest ning inimestele vabaduse andmine ise oma tuleviku eest hoolitseda oli ajalooline pöördepunkt Euroopa ajaloos. Saksa majandusime julgustas teisi riike Saksamaa eeskujul järgima ning oli rängaks hoobiks kommunistliku süsteemi autoriteedile. Tagantjärele on Adenaueri poliitikat esitletud kui konsensuslikku ning lepitavat. See on tõest väga kaugel. Sotsiaaldemokraadid ja ametiühingud ründasid Adenaueri reforme raevukalt, valitsus püsis võimul ühe hääle toel. Saksamaa jaoks oli tegemist tõelise „šokiteraapiaga”. Ometi jäi Adenaueri valitsus kursile kindlaks – ning saavutas edu.

Kolmandaks konservatiivse revolutsiooni lipukandjaks Euroopas on Margaret Thatcher. Ta tuli võimule hetkel, mil Euroopa oli ühelt poolt üle võtnud Adenaueri „sotsiaalse turumajanduse” kontsepti, jättes sellest välja aga turumajanduse ning pöörates tähelepanu vaid sotsiaalsele poolele. Tulemuseks oli ebardlik „heaoluühiskonna” loomine, mis vähendas saatuslikult Euroopa konkurentsivõimet ning suutlikkust.

Margaret Thatcher otsustas teha täispöörde. Tema radikaalsed reformid vedasid Suurbritannia välja majanduskriisist, näidates kogu Euroopale, et turumajanduslikud reformid annavad tõeliselt häid tulemusi. Paljuski tänu „raudse leedi” mõjule tõusid parempoolsed poliitikud võimule kogu Euroopas, teostades turumajanduslikke reforme ning muutes põhimõtteliselt seniseid arusaamu. Thatcheri radikaalsed reformid mõjutasid suurel määral kommunismi ikkest vabanenud Kesk- ja Ida-Euroopa maid, viies neid edasi kiiremini, kui keegi oleks osanud arvata. Suurim kompliment, mida mulle kunagi on tehtud, on Margaret Thatcheri ütlus, et minu näol on tegemist tema poliitilise pojapojaga.

Samasugust konservatiivset revolutsiooni vajab Euroopa ka praegu. Mitte purustavat ning lõhkuvat revolutsiooni, vaid tagasipöördumist Euroopa suureks teinud väärtuste juurde. Eeskätt tähendab see poliitikat, mis julgeb taas lähtuda selgetest põhimõtetest ning väärtustest. Euroopa positsioonid maailmas on nõrgenemas. Neid pole võimalik taastada, lauldes kaasa poliitilise korrektsuse kooris, vaid tuginedes inimeste loomlikele õigustele ja vabadustele, loobudes soovist seada valitsust inimestest ülemaks ning taastades usu klassikalistesse väärtustesse, nagu inimese vabadus, perekond ning isamaa. ■

Küberkaitse – Eesti võimalus ja vastutus

Andreas Kaju
kaitseministri nõunik

Möödunud aasta parlamendivalimiste järel ametisse kinnitatud valitsusel saab täis esimene tegutsemisaasta. Kodumaine ajakirjandus on valitsuse senisele tegevusele hinnangute andmisel ettevaatlik, et mitte öelda skeptiline. Ka Eestist sõltumatute mõjurite tõttu majanduskeskkonna kohale kerkinud pilved soosivad sellist suhtumist. Ometi on valdkondi, kus Eesti Vabariik tervikuna on möödunud aasta jooksul olnud efektiivne ja tulemuslik ning kus tehtud pole meil põhjust häbeneda kellegi ees. Üks neist valdkondadest on kindlasti sõjaline riigikaitse.

Möödunud aprillis eesti rahvast ja riiki raputanud aprillirahutuste põhjuseid pikemalt analüüsimate võib öelda, et eri arvajate läbiv seisukoht on, et Eesti riik sai tervikuna rahutuste kontrollimisega hakkama. Veelgi enam, avalike suhete seisukohast õnnestus meil kolmanda osapoole valearvestuste ja taktikaliste vigade tõttu saavutada edu ja teenida tekkinud olukorrast ka positiivset lisaväärtust – küberrünnakud õnnestus edukalt tõrjuda ja kübersõda kui tüüpiline XXI sajandi asümmeetriline oht teadvustus rahvusvahelises julgeoleku- ja kaitsepoliitilises diskursuses. Samas on kõlanud ka skeptilisemaid arvamusi, just nagu oleks kübersõja teemal rohkem suhtekorralduslikku plusspunktide teenimist ja vähem praktilise väärtusega sisu. Tegelikult on siiski vastupidine – oleme Eesti vastu tehtud küberründed fikseerinud ja kaardistanud, oleme jaganud oma kogemusi partneritega, NATO on teema tähtsus tõusnud niivõrd, et see oli päevakorras Bukaresti tippkohtumisel ning Eesti valitsus arutab peatselt küberjulgeoleku strateegiat aastateks 2008–2013. Selles valguses on tark astuda paar sammu tagasi ning teha

kokkuvõtte sellest, mis tehtud ja mis teoksil.

Täna ei ole meil ega meie partneritel kahtlust selles, et nii Eesti riigile kui ka erasektorile kuuluva IT-infrastruktuuri vastu suunatud küberrünnakud olid organiseeritud ja koordineeritud. Sellele viitavad rünnakute maht, ulatus, kestus ja arhitektuur. Selle teadmise valguses ei ole Eesti täitevvõimu olulisim ülesanne tegelda süüdlaste otsimisega – see on prokuratuuri töö, kuivõrd süüdlaste leidmist võib üldse realistlikuks pidada. Valitsuse jaoks on olulisim teha adekvaatsed järeldused meie suutlikkuse kohta nüüd ja edaspidi sarnaste ja veelgi võimsamate rünnakute tõrjumiseks ning planeerida koos oma liitlastega NATO vajalikke meetmeid selleks, et meie ühine julgeolek oleks edaspidi tagatud.

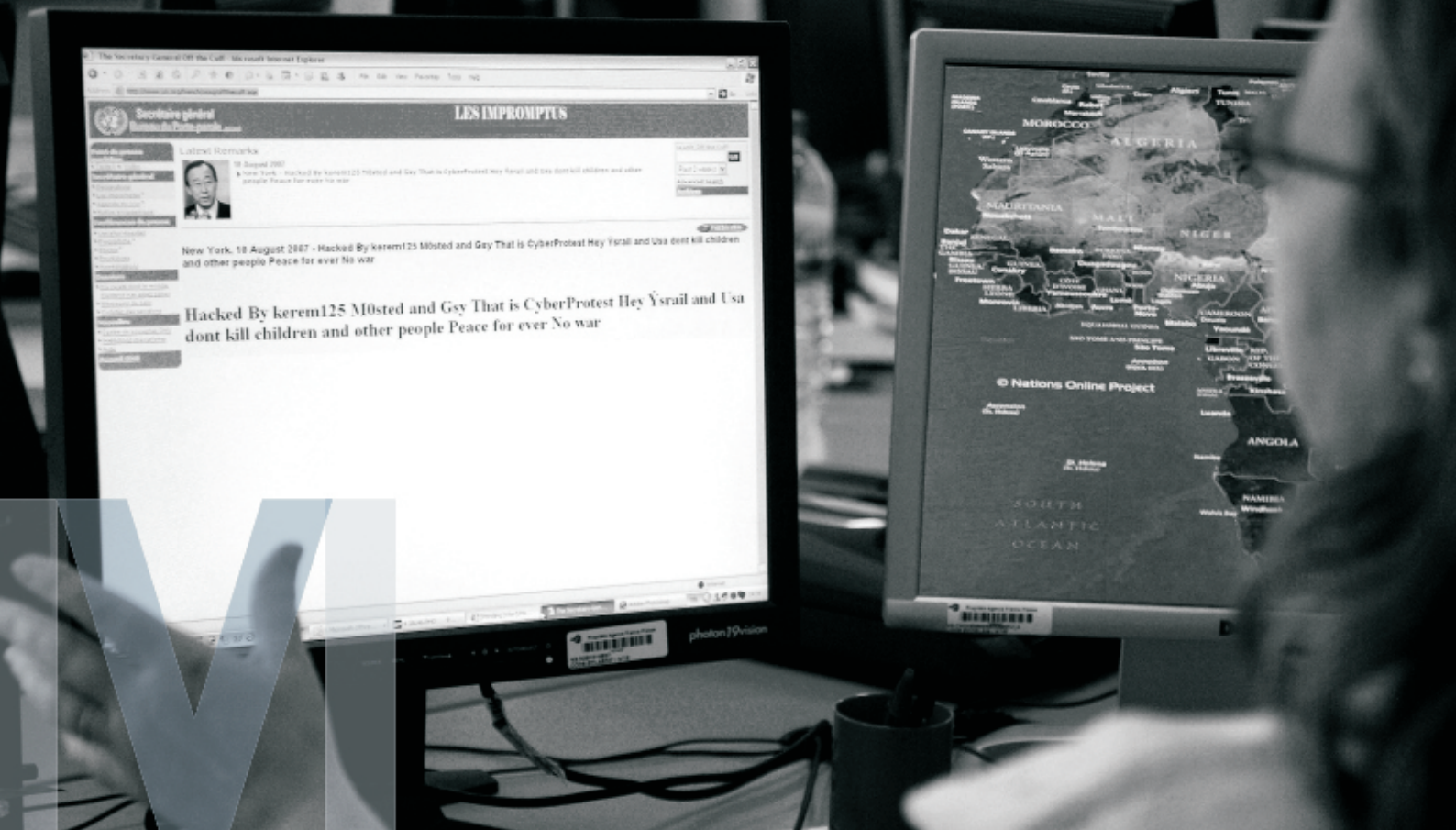
Küllap on paljudele jäänud mulje, et Eestisse NATO küberkaitse kompetentsikeskuse rajamine on uus projekt, mis sündis küberrünnakute tõttu. Tegelikult algasid põhimõttelised pingutused Eestisse sellise keskuse rajamiseks juba 2004. aastal ning muidu rutiinse töö korras juhitud projekt sai möödunud aprilli ja mai sündmustest lihtsalt tuult tiibadesse. Küberrünnakud sisustasid seni abstraktse teema väga praktiliste ja akuutsete probleemidega, mille olulisust ruttasid kiiresti möömma ka kõik teised NATO liikmesriigid. See koondas meile vajaliku rahvusvahelise tähelepanu, mis võimaldas kiiresti edasi liikuda. Nüüd on keskuse ametlik asutamine vaid nädalate küsimus. Projekti juhtriik on Eesti ning teised liitlased/doonorriigid allkirjastavad vastava ühiste arusaamade memorandumid.

Küberkaitsekeskuse asutamine on Eestile suur väljakutse ja võimalus. Asjaolu, et Eestis hakkab füüsiliselt asuma NATO rahvusvaheline sõjaline organisatsioon, on Eesti julgeolekupoliitika seisukohalt juba piisavalt oluline. Samavõrd

märkimisväärsed on võimalused, mida keskuse asutamine pakub Eestile asjaomast teaduslikku kompetentsi koondades – siin hakkavad töötama nii Eesti teadlased kui ka teiste doonorriikide parimad pead. Sellega seoses peame kujundama oma nägemuse ja plaani küberkaitsealase akadeemilise hariduse arendamise küsimuses. Selle üheks oluliseks komponendiks on küberkaitse suunitlusega magistriõppemooduli käivitamine koostöös ülikoolidega.

Alles loodavas, kuid praktikas juba tööd alustanud NATO küberkaitse kompetentsikeskuse ülesanded on väga ambitsioonikad. Keskuse peamised tegevussuunad on järgmised: arendada küberkaitsealast koostegutsemisvõimet NATO võrgupõhises keskkonnas, arendada välja NATO koostööpõhine küberkaitse doktriin ja panustada NATO küberkaitsepoliitika väljatöötamisse, arendada infosüsteemide turvalisuse ja küberkaitse alast väljaõpet ja teavitustööd, töötada välja küberkaitsealaseid simulatsioone, teste ja eksperimente ning analüüsida koostööpõhise küberkaitse juriidilisi aspekte. Keskuse tööd koordineeritakse NATO arenduse väejuhatuse kaudu.

Scanpix

ÜRO ametlik veebilehekülj, mis sattus augustis USA ja Iisraeli vastu protesteerivate häkkerite rünnaku alla. Rünnakud on veel üheks näiteks tänapäeva maailmas valitsevatest ohtudest küberruumis.

Uus vana mure

Küberkuritegevus pole kindlasti uus nähtus. Interneti kommersialiseerumine, sissehelistamise asendumine lairibabühendusega ning tehnoloogia ja veebiteenuste ülikiire areng on koondanud Interneti vastu märkimisväärse kuritegeliku tähelepanu, mida on võimalik ära kasutada ka neil, kellel puuduvad küll otsesed majanduslikud huvid, aga keda ajendab poliitiline motivatsioon. Nii on mitmed asjatundjad spekulierinud selle üle – viimati USA Kongressile esitatud raportis – et ka möödunud aasta aprillis ja mais aset leidnud küberrünnakutes Eesti vastu kasutati kurjategijatelt ostetud (täpsemalt renditud) nakatunud arvutite võrku (nn robotvõrk, ingl k *botnet*). Kes olid teenuse ostjad, jäägu juba lugeja nuputada. Siia võib muidugi lisada, et selline rünnak Eesti vastu polnud esimene omalaadsete seas, kuid kindlasti oli tegemist esimese seda laadi rünnakuga riigi vastu. Selle rünnaku tõsidus oli meie õnneks piisav, et pälvida teiste riikide tähelepanu.

Eesti ega NATO ei ole küberkaitsepoliitika väljatöötamisega hiljaks jäänud. James Lewis Strateegiliste ja Rahvusvaheliste Uuringute Keskusest (ingl k *Center for Strategic and International*

Studies) väidab, et viimase kümnendi jooksul on ainuüksi USAs aset leidnud sadu tuhandeid n-ö küberturvalisusinsidende. Ometi ei ole ühegi määratluse järgi võimalik väita, et oleksime näinud tõsist küberterrorirünnakut, sest ükski senistest rünnetest ei ole tekitanud paanikat ega terrorit, purustanud USA infrastruktuuri või põhjustanud kaotusi inimeludes. See ei tähenda aga muud kui seda, et tõenäoliselt on meil esimese sellise rünnaku veel veidi aega, seejuures aega ettevalmistamiseks.

Võib juhtuda, et käesoleva artikli ilmumise ajaks on Eesti valitsus juba kinnitanud esimese riikliku küberjulgeoleku strateegia. Et aga iga kett on nii tugev kui selle nõrgim lüli, siis NATO küberkaitsepoliitika väljatöötamine ei saa asendada tööd, mis tuleb ära teha kõikides liikmesriikides. Lõpuks peame meie ise, oma inimeste ja Eesti maksumaksjate kroone investeerides tõstma oma valmisolekut küberrünnete tõrjumiseks. Laskumata siinkohal strateegia eeldatavasse sisusse võib siiski kirjeldada mõningaid põhimõtteid, millest strateegiat koostades oleme lähtunud.

Esiteks on strateegia koostamise eelduseks anda hinnang kogu riigi, nii era- kui ka avaliku sektori küberjulge-

oleku olukorrale ning määratleda kaitset vajav kriitiline infrastruktuur. Küberjulgeoleku ohuhinnangu põhjal saab paika panna riikliku turva- ja vastumeetmete süsteemi, mis sisaldab nii riiklikku kriisijuhtimist küberrünnakute korral kui ka koordineerimismehhanisme erasektori ja eri ametkondade vahel. Möödunud aasta aprillis toimunud rünnetele tagasi vaadates võib öelda, et vastava koostöölepe olemasolu avaliku sektori ja olulisemate erasektori partnerite vahel võimaldas küberrünnakute eduka tõrjumise. Olemasolevas võrgustikus toimusid ka mitteformaalsed suhted, tänu millele oli reaktsioon rünnetele kiire ja tõhus.

Praegu on 80% võrgust erasektori halduses. Seepärast on koostöö erasektoriga äärmiselt oluline, sest tsiviilinfrastruktuuri küberjulgeoleku tagamisel on just nendel võtmeroll. Või olgem täpsemad – see roll on meie kõigi täita. Võib küsida, milline on üldse eraisiku vastutus ajal, mil meist igapähe kasutuses on potentsiaalne ründerelv, Internetti ühendatud arvuti. Kas ja kuidas erineb nakatunud arvuti pargipingile unustatud automaatrelvast?

Teiseks, selleks et oma vaegusi korvata, tuleb need kaardistada. Riigi puhul

tähendab see eelkõige kriitilise informatsiooni infrastruktuuri fikseerimist ja adekvaatseid kaitsemeetmeid selle turvalisuse tagamiseks.

Kolmandaks rõhutaksin koolitust. Kui veel kümmekond aastat tagasi kasutati Eestis koduarvutites valdavalt piraattarkvara, siis tänaseks on karistus-seadustiku ja teavituskampaaniate abil ilmselt enamiku kasutajate teadvusesse jõudnud arusaam, et see on kuritegelik ja ühiskondlikult mitteaktsepteeritav käitumine. Sellest samm edasi oleks mõista, et nakatunud koduarvutist võib saada ründerelv meie enda riigi vastu.

Viimasena, kuid mitte vähem tähtsana tuleb rääkida terminoloogilisest ja õiguslikust selgusest. Kuivõrd küberjulgeolek on nii riiklikus kui ka rahvusvahelises õiguses suhteliselt uus valdkond, siis on oluline küberjulgeoleku tagamiseks vajaliku õigusruumi kujunda-

mine. Ühest vastust ootavad kriitilised küsimused, nagu mis on küberkuritegu, kas ja milliseid kohustusi oma arvuti turvalisuse tagamiseks saaks ja tuleks panna eraisikutele jpm.

On selge, et riigid, mis paistavad silma uute tehnoloogiate kiire kasutuselevõtuga, on ka küberohtude osas haavatavamad. Meie igapäevaelu on tehnoloogiaga niivõrd tihedasti seotud, et iga väiksegi häire võib tähendada tõrkeid ja seisakuid tavalistes toimingutes. See tähendab omakorda, et õnnestunud küberrünne võib oluliselt mõjutada kogu riigi toimimist ja tegevust. Mida aga tähendab riigi jaoks arusaamine, et ühe suure erapanga IT-infrastruktuuri ründamise kaudu on võimalik nii psühholoogiliselt kui ka majanduslikult mõjutada suure osa elanikkonna käekäiku?

Möödunud aastal toimunu oli meie jaoks ohusignaal, mis osundas meie tegemata-

jätmistele. Samas on tähtis säilitada selge pea ning riigile võetavad kohustused ja õigused hoolikalt läbi mõelda. Lähiaja loos on piisavalt näiteid, kuidas riigid uutele ohtudele reageerides enda vajadusi ja võimeid üle hindavad, krabades endale uusi õigusi, kuid piirates sellega eraisikute omi. Peatselt avastatakse, et selline reaktsioon pole mitte ainult proportsionaalne, vaid ei vii ka kavandatud eesmärkidele oluliselt lähemale. Samuti peame olema valmis ühel päeval vastama küsimusele, kas meie elanikkonna suur sõltuvus tehnoloogiast tähendab ka seda, et eksisteerib reaalne ootus täidesaatava võimu suutlikkuse suhtes seda sõltuvussuhet seirata ja kaitsta. Need on ohtlikud küsimused, millele pole lihtsaid vastuseid. Ent pidagem meeles, et viimase aasta arengute tõttu vaatab suur osa NATO liitlastest lahenduste otsimisel just meie poole. ■

Demokraadid aitavad vabariiklase Valgesse Majja

Martin Helme

Jooksvalt avaldatavad arvamusküsitluse tulemused Ameerikas näitavad, et vabariiklaste kandidaat John McCain on hetkel paari protsendi võrra ees üksikõik kummast demokraatide võimalikust kandidaadist¹. Gallup Pollist (<http://www.pollingreport.com/wh08gen.htm>) selgub, et kui demokraadid valiks Hillary Clintoni oma kandidaadiks, oleks seis 48–45% McCaini kasuks, Barack Obama valimise puhul oleks McCaini edu hetkel veelgi suurem – 47–43%. Üksnes mõned nädalad tagasi oli seis vastupidine – mõlemad demokraatide kandidaadid juhtisid napilt vabariiklase ees ja vaid mõne kuu eest usuti, et vabariiklastel pole novembris toimuvatel üldvalimistel mingit šanssi.

Novembrini on veel muidugi pikk aeg ja vahepeal juhtub kindlasti palju, see aga

töötab pigem demokraatidele kahjuks. On selge, et kui vabariiklased võidavad, tuleb põhjust otsida eelkõige demokraatide suutmatusest, mitte vabariiklaste tugevusest.

Esmane ja kõige suurem probleem demokraatide jaoks on suutatus eelvalimistel oma kandidaati välja sõeluda. Praeguseks on kujunenud olukord, kus ei Obama ega Clinton suuda järelejäänud eelvalimistel koguda piisavalt delegaate, et võita augusti alguses toimuval parteikongressil nominatsiooni. Selleks et saada demokraatliku partei ametlikuks presidendikandidaadiks, peab kandidaadi poolt hääletama 2024 kongressi delegaati. Obamal on hetkel 1617 ja Clintonil 1498. Kuna enamik osariike on juba hääletanud, muu hulgas kõik suuremad osariigid, siis pole kummalgi lootust saada allesjäänud hääletamata osariikidest piisavalt hääli.

Demokraadid on selle supi endale loomulikult ise keetnud. Esiteks

vähendasid nad kvooti langetamata delegaatide hulka, kui partei keskjuhatus otsustas, et Florida ja Michigani osariikide delegaatidel puudub parteikong-

Scanpix

Barack Obama kodukirik Chicagos, Trinity United Church of Christ, mille ees müüakse tema kampaania T-särke.

ressil hääletamisõigus. Taolise karmi otsuse langetas parteijuhtkond selle tõttu, et need kaks osariiki eirasid peakorterit keeldu korraldada oma eelvalimised enne 5. veebruari ja viisid valimised läbi jaanuaris. Sama probleemiga seisid muide silmitsi ka vabariiklased, kellele tekkis samade osariikidega sama küsimus. Vabariiklik partei otsustas Floridat ja Michigani trahvida, vähendades nende delegaatide hulka poole võrra.

Teine ja palju olulisem probleem on aga demokraatide proportsionaalne hääletussüsteem eelvalimistel. Teatavasti kehtib Ameerikas valimistel üldiselt majoritaarne süsteem ehk võitja-võtab-kõik-põhimõte. Kandidaat, kes saab kõige suurema hääle hulga, on valimiste ainuvõitja. Süsteemil on kahtlemata oma puudused. Nii näiteks kaotas Mitt Romney Florida vabariiklikel eelvalimistel McCainile vaid mõne protsendiga, kuid McCain sai endale osariigi kõik delegaadid, kõik ülejäänud sel hetkel veel võistluses olevad mehed aga mitte ühtegi. See tugevdas McCaini positsiooni võrreldes kõigi teistega märkimisväärselt ja Romney loobus edasisest kandideeri-

misest. Proportsionaalse süsteemi puhul oleks aga nii Romney kui McCain väljunud Floridast pea võrdse delegaatide hulgaga ja jätkanud võitlust.

Just see ongi juhtunud demokraatidel. Kui vabariiklased kasutasid proportsionaalset süsteemi vaid mõnes osariigis, siis demokraatidel kehtib see kõigis osariikides. Ja kuna Clinton ning Obama on eelvalimiste algusest saadik võidelnud üsna tasavägiselt, siis ei lahenda ükski järgnev eelvalimine olukorda lõplikult ühe või teise kasuks – kumbki lihtsalt lisab pea võrdväärse hulga delegaate oma juba olemasolevatele. Selleks et üks või teine selgelt ette rebiks, peaks ta saavutama vähemalt 10-protsendise ülekaalu oma rivaalist. Viimastel valimistel on vahe aga jäänud palju väiksemaks. Demokraadid on oma õuduseks avastanud, et majoritaarsest süsteemist „ausamaks“ peetud proportsionaalne süsteem toimib vaid juhul, kui on olemas üks selge favoriit.² Liites proportsionaalse valimissüsteemi ja kahe suure osariigi delegaatide hääleõiguse kustutamise, saamegi olukorra, milles demokraadid hetkel on – kumbki järelejäänud

kandidaat ei suuda kokku ajada piisavalt hääli, et parteikongressil võita. Demokraadid seisavad silmitsi võimalusega, et kolm kuud enne üldvalimisi läheb nende partei suure pauguga lõhki.

Ent see pole veel kõik. Lisaks valitavatele delegaatidele osaleb parteikongressil hääleõigusega umbes 800 niinimetatud superdelegaati. Tegemist on partei ametnikega ja valitava nomenklatuuriga. Superdelegaadid võivad hääletada kelle poolt tahes, ehkki praktikas arvestavad paljud valitud ametnikud kahtlemata oma osariigis kujunenud populaarsustabeliga. Sellegipoolest, asjaolu, et on olemas nii suur hulk parteitöötajatest delegaate, kelle häälest sõltub lõpuks ametliku nominatsiooni saamine ja kelle hääl on püütav kuni viimase hetkeni, kutsub vältimatult esile räpase mängu. Juba praegu on alanud superdelegaatide maruline „moosimine“ ja masseerimine ning on vaid aja küsimus, millal hakkavad lendama vastastikused süüdistused katsetes delegaate osta, šantažeerida või mingite tagatoatehingutega oma paati meelitada. Ja iga kord, kui demokraadid saadavad järjekordse mudalaviini oma

Scampix

Konservatiivide presidendikandidaat John McCain ja senaator Lindsey Graham annavad pärast kohtumist Suurbritannia peaministri Gordon Browniga pressikonverentsi Londonis Downing Street 10 ees. McCain käis märtsis nädalapikkusel visiidil Kesk-Idas ja Euroopas.

parteikaaslasest rivaali suunas, et tagada endale võit parteisiseses võimumängus, väheneb nende võimalus lüüa üldvalimistel John McCaini, kes paistab oma vastasparteilaste taustal järjest soliidsem, riigimehelikum ja usaldusväärsem.

Olukorda komplitseerib seegi, et märtsi keskel kukkus Obama kapist välja esimene tõeline luukere. Ilmnes, et mees on oma perega käinud juba üle 20 aasta järjest kirikus, mille pastor on paranoiline neegerrassist. Jeremiah Wrighti, kes laulatas Obamad ja ristis nende lapsed, on Obama nimetanud oma vaimseks mentoriks. Pastori jutlused, kust Obama leidis pealkirja oma valimiskampaania aluseks oleva raamatule – „Audacity of Hope“³ –, esindavad kõige radikaalsemat musta rassismi. Obama kampaaniale on mõjunud rängalt videoklipid, milles Wright levitab kõiki mõeldavaid ja mõeldamatuid vandenõuteooriaid alates sellest, kuidas AIDS mõeldi välja mustade tagakiusamiseks, ja lõpetades sellega, et USA valitsus aitab kaasa narkootikumide levikule, et riigi musti kahjustada. Oma jutlustes nimetab ta

USA-d sageli USKKKaks, lisades riigi nimele Ku Klux Klani tähed.

Suurimat kahju on Obama kampaaniale aga teinud need Wrighti jutlused, milles too parastab Ameerikat 11. septembri rünnakute eest, süüdistades Ameerika valitsust, et see ise korraldas rünnaku, ja nõudes, et Jumal mitte ei õnnistaks Ameerikat, vaid neaks teda. Ameerikas, kus üle 80 protsendi inimesi tunnistavad end kristlasteks ning laialt kasutatavat fraasi „God bless America“ peetakse ühte tegu patriotismi ja religioossuse manifestiks, mõjub fraas „God damn America“ valdavale osale valijaist näkku sülitamisena, seda sõltumata nende parteilisest või isegi rassilisest kuuluvusest.

Poliitilises mõtmes on Obama probleem eelkõige selles, et ta on end siiani reklaaminud rahva „tervendajana“ ja „ühendajana“, kes on üle mineviku lõhedest ning kibestumistest. Tema ennastimetlev hüüdlause „Meie olemegi muutus, mida me oodanud oleme“ kõlab naeruväärselt reaalsuse taustal, kus mees istub igal pühapäeval kirikus, kus

evangeelse jutluse asemel toimub maruline Ameerika-vastase ja valgetevastase vihkamise õhutamine. Wrighti skandaal pööras mõne päevaga Obamast ära parteitud valijad ja konservatiivsemad demokraadid ning lisaks ka paljud latiinodest valijad, keda neegrite ülimuslikkuse jutlustamine solvab samal määral kui valgeid. Obama üritas olukorrast välja vingerdada, esinedes rassiteemalise kõnega, milles ta keeldus Wrighti hukka mõistmast või end temast distantseerumast, selgitades, et pastori kibestumine on mõistetav, ning rõhus valgete süütunde ajaloolise ebaõigluse tõttu. Paljude vaatlejate arvates on kogu skandaal aga tema kandidatuuri pöörduvatult kahjustanud.

Paradoksaalsel kombel ei aita see Hillaryt, kelle käsi luukere paljastamisel kahtlemata mängus oli. Esiteks on tal Wrighti skandaalist hoolimata pea lootusetu mööduda Obamast valitavate delegaatide osas, teiseks on superdelegaatidel pea võimatu nüüd Obama vastu hääletada. Sellega teeniks nad ära süüdistused rassismis – valgete süükompleksile rõhumine oli Obamal taktikaliselt

geniaalne käik. Kõigele lisaks kardavad paljud demokraadid, et olukorras, kus Obama on võitnud rohkem valitavaid delegaate, võitnud rohkemates osariikides ning saanud summaarselt suurema hulga valijate hääled, oleks superdelegaatide abil Hillary kandidaadiks tegemine Obamalt võidu varastamine, mis tooks kaasa partei lõhenemise ja suutmatuse üldvalimistel efektiivset kampaaniat teha. Niisiis vaatavad demokraadid otsa olukorrale, kus tekkinud rassistliku skandaali tõttu on nad sunnitud oma mitterassistlikkuse tõestamiseks partei kandidaadiks valima Obama, teades ise väga hästi, et sellesama skandaali tõttu ei ole Obama enam üldvalimistel konkurentsivõimeline.

Samas teavad kõik, kes vähegi tunnevad Clintoneid, et nad on valmis riskima partei lõhenemisega, kui neil sellegipoolest õnnestuks superdelegaatide abil Hillary presidendikandidaadiks nimetada. Clintonid kalkuleerivad, et suurem parteiline kodusõda suudetakse summutada üleskutsetega pöörata oma viha vabariiklaste vastu ja tagada Valge Maja ülevõtmine. Kuid sisetülides nõrgenenud ja ühest osast kõige lojaalsemast demokraatlikust tuumikvalijatest – neegritest – ilma jäänud Hillary on McCainile, kes juba praegu peab üldvalimiskampaaniat, nõrk vastane.

Kuigi mõned unistavad jätkuvalt „unistuste paarist“ Clinton-Obama või Obama-Clinton, kus üks oleks teise asepresident, on selle unistuse täitumine praktiliselt välistatud.

Loomulikult ei tähenda see kõik, et McCain või vabariiklased võiks arvestada, nagu oleks neil võit sama hästi kui taskus. McCainil on omad vägagi tõsised probleemid. Ta kogub oluliselt vähem raha võrreldes Hillary või Obamaga, partei parempoolne ja konservatiivne tiib suhtub temasse umbusuga. Ameerika majandus on hakanud jahtuma ning selles süüdistatakse kahtlemata võimul olevat parteid. Alahinnata ei tohi ka valijate tühimust vabariiklastest – Bush on novembriks võimul olnud kaheksa aastat ning tema populaarsusprotsendid on jätkuvalt väga madalad, kõikudes 30 madalamas otsas.

Samas on McCaini puhul lootust, et ta esitab oma rivaalist tunduvalt sisukama valimisplatvormi. Obama ja Clinton on mõlemad loobunud ideedepoliitikast ning asunud teostama identiteedipoliitikat. Kui Obama rõhub valgete süütundele rassismis, siis Hillary rõhub ühiskonna süütundele naiste ahistamises. Ideede tasandil on Hillary ja Obama platvormidel raske vahet teha – nad mõlemad pakuvad tüüpilist vasakpoolset nägemust kõrgetest maksudest, kasvavast riiklikust

regulatsioonist, ühiskonna sotsiaalsest aretustööst seadusandluse abil (homoabi-elud jne), kiiret lahkumist Iraagist ja välispoliitilise suveräänsuse asendamist rahvusvahelistest organisatsioonidest saadava pseudolegitiimsusega. Euroopa valijast tunduvalt parempoolsem ja konservatiivsem Ameerika valija suhtub neisse seisukohtadesse pigem tõrjuvalt, mistõttu üritavadki Obama ja Clinton mängida süükompleksile ja pakuvad pigem kõlavat retoorikat kui konkreetseid lubadusi. Arvestades vabariiklaste probleeme ja seda, et USA meedia on pea varjamatult demokraate sümptatiseeriv, oleks see taktika võimud ju isegi toimida. Arvestades aga sisevõitlust, mis demokraatidel niipea lõpule ei jõua, siis võib öelda: demokraadid aitavad sel sügisel Valgesse Majja vabariiklase.

¹ Seisuga 24.03.2008.

² Üleminek proportsionaalsele süsteemile toimus suuresti Clintonite lobitöö tulemusel, kes arvestasid, et isegi kui Hillary ei võida mõnes tähtsas osariigis, kogub ta oma üleriigilise tuntuse ja tugeva tuumikvalija abil piisavalt delegaate, lõmmaks ükskõik millist rivaali. Nagu ütleb Ameerika vanasõna: ole ettevaatlik oma soovidega, need võivad täide minna.

³ Eesti k. „Lootuse hulljulgus“ – Toim. ■

„Berliini müüri” lõpp Itaalias

Ennetähtaegsed parlamendivalimised, mis Itaalias 13. ja 14. aprillil aset leidsid, kuuluvad vaieldamatult Euroopa Teise maailmasõja järgse ajaloo tähelepanuväärsemate hulka. Lisaks üllatusele, mis nimetatud valimistel seisnes väikeparteide ebaedus ja rahvusmeelse Põhjala liiga edus, rabas nii itaallasi kui ka rahvusvahelisi vaatlejaid see, et esimest korda Itaalia Vabariigi väljakuulutamisest 1948. aastal jäid parlamendi ukse taha kommunistid.

Veel eelmise, Romano Prodi vasaktsentristliku valitsuse ajal kuulus kommunistide esindajale parlamendi esimehe koht. Nüüd tuli neil oma senisele 84 saadikukohale aga hüvasti öelda.

Pärast Teist maailmasõda olid nii Benito Mussolini kui ka Itaalia okupeerinud sakslaste poolt taga kiusatud kommunistid kuulunud rahva lemmikute hulka. Seda eelkõige põhjusel, et sõja ajal olid just nemad näidanud ennast kõige sitkemate vastupanuvõitlejatena. Kommunismi rahumeelse võimuletuleku oht on olnud Itaalias koguni sedavõrd reaalne, et ülejäänud poliitilised jõud moodustasid USA toetusel mõttekaaslaste koalitsiooni, kus valitses konsensus kommunistide valitsusse mittevõtmise küsimuses.

Kommunistide populaarsus jätkus 1970. aastate lõpuni ja külma sõja lõppedeski õnnestus Itaalia kommunistidel imagot

muutes oma langustrendi pidurdada. Samas – tuliseemned radikaalsete trotskistide, stalinistide ja pigem tsentristse nihkujate vahel olid külvatud ja selle tulemusena hakkasid emaparteist lahku lööma väiksemad grupid, kes moodustasid nišiparteisid. Suurimaks löögiks kommunistidele oli kindlasti aga kiiresti populaarsust kogunud vasaktsentristliku Demokraatliku Partei loomine.

„Berliini müür” on lõpuks langenud ka Itaalias,” kommenteeris kommunistide suurkaotust üks Itaalia vaatleja. Selle seisukohaga saab üksnes nõustuda. ■

Madagaskar – saar nurga taga

Aimar Altosaar

Prantsusmaast suurema pindalaga saar India ookeanis, Madagaskar, on meile tuntud eksootilise looduse poolest. Vähesed eesti keeles selle maa kohta ilmunud raamatud rõhutavadki saare looduse erilisust, mida võiks kõige täpsemalt iseloomustada fakt, et üle 80% sealsest floorast ja rohkem kui pool faunast on endeemilised ehk liigid, mis esinevad maakeral vaid sellel saarel. Neile, kel suur huvi Madagaskari põneva looduse vastu ning piisavalt raha, et seda endale lubada, müüvad turismifirmad kalleid reisipakette.

Siinkirjutaja käis sellel kaugel maal koos rühma seljakotituristidega, mis on kaugelt ebamugavam viis reisimiseks, kui liikuda suurte maasturitega ühest tärnilisest hotellist teise ning turvaliselt vaadata reservaatides loomi ja taimi. Iseseisvalt liikudes näeb aga võrratult rohkem ning tekib aimdus maa tegelikust olukorrast ja elust. Meie poolt valitud reisiviis oli ka kordi odavam kui ettekorraldatud reis. Ainsad kindlalt fikseeritud asjad olid lennuki saabumise ja äralennu kuupäevad.

Samas, reisimine nii vaesel maal kui Madagaskar ei ole sugugi nii odav, kui sealne keskmine palk (õpetajatel 400 krooni) ja hinnad eeldaksid, sest harvad Lääne turistid satuvad kõikjal, kuhu nad ilmuvad, kohalike „toitumisahelate” põhispensori rolli. Isegi rahvusvaheliste organisatsioonide poolt rahastatud looduskaitsealadel, kus kehtib küll ametlik hinnakiri, tuli ühekorraga palgata kõik olemasolevad giidid, sest „madal hooaeg” ei taga kõigile giididele muidu tööd!

Selles paradiislikus kliimas elavat ühiskonda iseloomustavadki kõige paremini sõnad vaesus, korruptsioon ja lootusetus. Mainin siin just nimelt kliimat, mitte loodust, sest tavaliselt oodatakse sellelt troopiliselt saarelt võimsaid vihmametsi, rikast ja kirevat taimestikku ja loomastikku. Paraku on neid ehedal kujul näha vaid väga üksikutes hoolega valvatud loodusreservaatides. Sageli oli neiski

Erakogu

Viimased baobabid.

primaarse ehk omamaise loodusliku metsa asemel inimese poolt istutatud, isegi võõraste eukalüptidega „rikastatud” metsa. Eksootilisi Madagaskari loomi näeb neis loodusvarjupaikades õnneks aga piisavalt – usin pildistaja ei pea olema suur loodusfotoproff, et saada tuhandeid kaadreid kümnetest leemuriliikidest, kameeleonidest, sisalikest, konnadest ja madudest. Sõbraliku olemisega ja mitte väga inimpelglikud leemurid, kes meenutavad üheaegselt kassi ja ahvi, elavad üsna vabalt mitte ainult valvatud loodusparkides, vaid ka küldes ja teeäärsetel puudel, mida siin-seal veel alles on.

Puude kiire hävitamine alepõllunduses ongi üks esimesi valusaid muljeid, mis igale rändajale silma torkab. Tõepoolest, 21. sajandil võime näha reaalselt alepõllundust, mida looduse õnnetuseks tingib saareelanike primitiivne ja vähetõhus põllundustehnika. Alet põletatakse

lausa kõige rangemalt valvatavate biosfäärikaitsealade vahetus naabruses. Saar, mis veel sajand tagasi oli ühtlaselt kaetud maale siiani kuulsust toonud troopiliste metsadega, on praeguseks suure osas täiesti lage. Ärakurnatud põllud jäetakse maha ning need silmapiirini ulatuvad tühjad lagendikud jätavad kena rohelise mulje vaid vihmasesoonil. Paraku ei toida need rohumaadena ära isegi kariloomi. Enamasti on hävinud ka hiljuti kogu saart katnud džunglite genofond, nii et parimagi tahtmise juures ei ole võimalik mitte midagi taastada. Lisaks alepõletamisele nüsitakse üsna primitiivsel moel maha ja põletatakse sööks kuninglikke 1000-aastaseid baobabe, sest sooja toidu tegemiseks muid võimalusi ei ole.

Saar on suur ning autodega matkamine seetõttu paratamatu. Saarel on kaks teineteisega võrguks ühendamata, prakti-

liselt kasutatamatut raudteed, kus vahel harva liigub mõni kaubarong. Autoteedega on lood samuti väga halvad. Enamvähem korralikud kõvakattega teed on viimastel aastatel rahvusvahelise abi toel ehitatud vaid pealinna ja mõne suurema keskuse vahele. Enamasti peavad masinad vaevaliselt ukerdama pinnasteedel või tohutute aukudega asfaldil, mille kate pärineb tõenäoliselt koloniaalajastust. Üle igasuguste piiride vohavat korruptsiooni saavadki reisijad kõige ehedamalt tajuda teedel – mitmeid kordi ühe ja sama teejupi jaoks antud rahvusvaheliste organsatsioonide rahasüstidest ei ole kohalike ettevõtjate sõnul konkreetsele teele jõudnud ühtegi ariarit¹. Neil teedel sõitvad turistid peavad arvestama, et iga mõnekilomeetrise lõigu tagant võivad teie mikrobussi peatada automaatidega relvastatud sandarmid, kellele bussijuht peab maksma „trahvi“, s.t andma igale sellisele *checkpoint*’ile rahanutsu. Meie nimetus neile arvukaile rahaküsimispatrullidele – nuts-point – meeldis meie kohalikele tee- ja autojuhtidele sedavõrd, et ma ei imestaks, kui sõna malagasside kõnekeelde juurdub!

Kuigi 80% rahvastikust on hõivatud põllumajanduses, ei suuda see imelise kliimaga saar oma elanikke ära toita. Reisiteatmiku andmetel tuuakse kuni kolmandik teraviljast, peamiselt riis, mujalt sisse. Rahvaarv on väga kiirelt kasvamas – kui 1928. aastal elas Madagaskaril 3,5 miljonit, siis 2006. aasta andmetel juba 18,5 miljonit inimest. Sealsetes küldes ringi liikudes võib veenduda, et kõik need on endiselt väga lasterohked, mistõttu pole ime, kui paarikümne aastaga elanikkond taas kahekordistub. Selline rahvastikuskasvu perspektiiv samade majandusolude jätkudes teeb väga murelikuks. Keegi ei tea, mida hakkab tegema arvukas noor põlvkond, kui puuduvad võimalused korralikuks hariduseks. Vaesuse tõttu on ka inimeste liikuvus väike. Lähim manner, Aafrika, on ligi 400 km kaugusel ning ega sealgi, vaeses Mosambiigis, liigseid suid ei oodata.

Elekter, nõrk ja ebastabiilne, on vaid suuremates linnades. Küldes nägime vântgeneraatoriga raadioid ja kohalike rikkurite kodudes päikesepatareidel töötavaid telereid. Sügava vaesuse ja ekspordi väikese mahu tõttu ei suuda riik kõike hädavajalikku sisse tuua, mistõttu jääb üle vaid rahvusvaheliste organisat-

sioonide ja riikide tugi. Kuhu aga sellise väljaspoolse sekkumisega jõutakse?

Tundub, et tärkavale majanduslikule võimekusele sai kõige traagilisemaks ja saatuslikumaks 1975. aastal toimunud, N Liidu mahitatud kommunistlik riigipööre. Natsionaliseeritud pangandus ja nõrguke tööstus said sellega surmamatu. Sotsialistliku elukorralduse jutlustajad aga suutsid malagasside pead nii segi pöörata, et siiani ei ole seal maal kerge taasjuurutada eraomanduslikke majandussuhteid ja õigusriiklust. Omaaegse riigipöörde katastroofilisi tagajärgi on hiljem korduvalt püütud siluda, kuid pikka aega valitsenud kommunistlik diktaator Didier Ratsiraka (võimul 1975–1993) ei ole siiani oma maad rahule jätanud. Ka praegune president Marc Ravalomanana (võimul alates 2002. a) ei saanud konkurendi Ratsiraka vastuseisu tõttu ligi aasta aega võimu teostada, mistõttu tekkinud tõsine poliitiline kriis paiskas vahepeal juba kosuma hakanud majanduse ja eriti ekspordi taas kaosesse. Populist Ratsiraka poolt kehtestatud korruptiivne tsentraalne juhtimine ühes kogukondlike omandisuhete ja külavannemate absoluutse võimuga kohapeal on tänini suureks probleemiks igaühele, kes sooviks Madagaskarile investeerida. Välisinvestorid ei ole külakogukonnas oodatud, mis sest, et seal valitseb suur vaesus ja perspektiivitus. Kuigi inimesed on igati sõbralikud ja lahked ning turistina on seal mõnus nendega suhelda, võivad olud kohe muutuda, kui tahad rajada

ettevõtte. Riigibürokraatia ootab altkäemakse, riigipankades rahaülekanDED ei liigu. Kohalik küllavanem nõuab kõigepealt sotsiaalobjektide rajamist ja alles siis, kui külakoosolek selleks loa annab, võib ettevõtja mõelda oma ettevõtte rajamisele. Kuid igal järgmisel aastal võidakse see luba talt jälle ära võtta. Mõned väga üksikud eurooplased on sinna suutnud puhkemajasid rajada, üks Inglise kompanii on püsti pannud isegi korraliku õlletehase, mille väärt toodangut võib saare igas otsas nautida.

Madagaskar on hea näide sellest, et sotsialistlike eksperimente võivad endale lubada vaid väga rikkad riigid ja ka nemad ainult paari põlvkonna jooksul, sest ressurss saab paratamatult otsa. Vaestele, alles arenema hakkavatele maadele mõjub kommunismi mesijutt koos varanduste sundvõõrandamisega täiesti halvavalt. Suurte habemike riigi- ja majandusteooriate järgi kihva keeratud riike leiab igalt kontinendilt. Madagaskar jääb justkui nurga taha, temast on vähe räägitud, kuid kahjuks tuleb ka see kunagine paradiislik maa lisada maailma kommunistlike eksperimentide musta nimekirja.

¹ 1961. aastal võeti Madagaskaril kasutusele ariari (5 Malagassi franki) ja iraimbilanja (1/5 Malagassi franki). Mõlemad rahaühikud olid kasutusel 2005. aasta 1. jaanuarini, mil frangid kadusid lõplikult sealsest raharinglusest. ■

Maailma Vaade

Peatoimetaja: Mart Helme

Kolleegium: Mart Helme, Tunne Kelam, Kadri Kopli, Aimar Altosaar, Berit Teeäär, Marko Mihkelson, Andres Herkel, Mart Nutt

Toimetuse juhataja: Anneli Kivisiv, Kaja Villem, Kaja Sõrg

Keelekorrektuur: Antenna Translations OÜ

Toimetuse kontakt: +372 773 4203, anneli.kivisiv@irl.ee

Väljaandja: Tunne Kelami büroo, Kivisilla 4-9, Tallinn 10145

+372 773 4201, kaja.villem@irl.ee

Scapix Võimude vägivalda ja meeleheite pärast nutvad mungad Lhasa Jokhangi templis Pekingi keskvalitsuse poolt lavastatud pressikonverentsi segamas. Märtsis 2008 puhkesid Tiibetis ulatuslikud, kestvad ja ohvririkkad rahutused maa sõltumatuse taastamise toetuseks. Meeleavaldused leidsid suurt vastukaja ka naaberriikides ning Läänes.

Prantsusmaa president Nicolas Sarkozy ja Saksamaa kantsler Angela Merkel NATO tippkohtumisel Bukarestis 3. aprillil 2008. Saksamaa ja Prantsusmaa vastuseis nurjas tippkohtumisel USA ja Ida-Euroopa riikide plaani anda liikmesuse tegevuskava (MAP) Gruusiale ja Ukrainale.

Ajakirjandusvabadust illustreeriv kaart Time Warner World Newsi uues muuseumis Newseumis. Aprillis avatud Newseumis on 15 teatrit, 14 galeriid, kaks kaasaegset ringhäälingustuudiot ja üks 4-D ajarännu mäng.

Sisukord

Peatoimetaja veerg, Mart Helme	Lk 2
Miks ohverdada veel üks põlvkond? Vastab Christopher Beazley	Lk 3
Läänemere strateegia ootab elluviimist, Tunne Kelam	Lk 6
Läänemere keskkonnakaitse hetkeseis ja tulevikuperspektiivid, Georg Martin	Lk 8
Euroopa Parlamendi resolutsioon, 13. jaanuar 1983	Lk 9
Tükeldatud Ungari, Kinga Gál	Lk 10
Lääne-Balkani riikide püüdlused ja väljavaated ELiga ühinemiseks, Doris Pack	Lk 14
Mis toimub Euroopa Nõukogus? Andres Herkel	Lk 16
Põhja-Kaukaasia püssirohutünn, Marko Mihkelson	Lk 18
Edasi minevikku! Juhan Sillaste	Lk 19
Bhutani ettevaatlikud sammud demokraatia poole	Lk 21
Maailmavaatest, Mart Laar	Lk 22
Küberkaitse – Eesti võimalus ja vastutus, Andreas Kaju	Lk 24
Demokraadid aitavad vabariiklase Valgesse Majja, Martin Helme	Lk 26
„Berliini müüri” lõpp Itaalias	Lk 29
Madagaskar – saar nurga taga, Aimar Altosaar	Lk 30
Esikaanefoto: Scapix	